

Kulturpolitisk redogörelse

Innehåll

1	Grunden för den kulturpolitiska redogörelsen	9
1.1.	Vad är kultur och kulturpolitik?	10
1.2.	Hur ser kulturens värdekedja ut?	11
1.3.	Nuläget inom kulturpolitiken i ett nötskal	14
2	Vision: en kulturpolitisk målbild för 2040-talet	22
3	Åtgärder för att målen ska nås	24
3.1	Kulturens grund framtidsäkrad	26
3.2	Kulturarbetarna i nyckelposition	27
3.3	En långsiktig och sektorsövergripande kulturpolitik.....	29
3.4	Förnyelse, hållbarhet och tillväxt möjliggörs.....	29
3.5	Samarbete och delaktighet ger kraft	31
3.6	En gemensam linje inom politiken	32
3.7	Kulturens blomstrande verksamhetsmiljö.....	33
3.8	Kulturen alltmer internationell	33
3.9	Mer kreativitet: kulturen som social och ekonomisk drivkraft för förändring	34
4	Uppföljning och indikatorer	35
5	Hur utarbetades redogörelsen?	36
Bilagor	38	
1.	En omfattande beskrivning av nuläget	38
	Strukturer, finansiering och ekonomiska effekter	39
	Region-, stads- och landsbygdsutveckling	40
	Deltagande i och konsumtion av kultur	41
	Barn, unga och möjligheten att skaffa sig ett yrke genom en hobby.....	44
	Kulturarbetarnas ställning bör förbättras.....	47
	Verksamheten på det fria fältet och inom ramen för statsandelarna	48
	Kulturbranschen som näringsgren	50

	Digitaliseringen förändrade nästan allt	52
	Upphovsrätten i kulturpolitikens kärna	54
	På väg mot kulturell hållbarhet	56
	Kulturen är och blir alltmer internationell	58
2.	De centrala drivkrafternas inverkan på kulturens framtid	59
3.	Vilken koppling har kulturpolitiken till andra politikområden?	64
4.	Undervisnings- och kulturministeriets riktlinjer för att främja mångfald inom konst och kultur (2023)	69
6.	Finlands UNESCO-världsarv	70
Källor		71

1 Grunden för den kulturpolitiska redogörelsen

Den kulturpolitiska redogörelsen är en långsiktig strategi och handlingsplan som regeringen lämnar till riksdagen inom detta samhällspolitiska område. I redogörelsen behandlas kulturens livskraft samt bevarande och förnyelse av kulturens grund. Dessutom behandlas de verksamhetsförutsättningar som de kulturella och kreativa sektorerna behöver för att deras samhälleliga genomslag ska öka. Redogörelsens tidshorisont sträcker sig ända till 2040-talet, det vill säga över regeringsperioder och årsbudgeter.¹

I redogörelsen presenteras en kulturpolitisk vision som är uppdelad på fyra mål. Dessa grundar sig på en bedömning av de sannolika utvecklingsförlopp som har störst betydelse för kulturpolitikens framtid. För att målen ska uppnås redogörs för de gemensamma riktlinjer och åtgärder som behövs. Riktlinjerna och åtgärderna baserar sig på en lägesbild som tagits fram med hjälp av ett omfattande forsknings- och statistikmaterial, sakkunnigutlåtanden, offentliga diskussioner, höranden och ett öppet remissförfarande.

Målet är en tydlig och begriplig redogörelse. De åtgärder som framförs är målinriktade, gör det lättare att få en bild av vart vi är på väg och möjliggör utveckling av branschen. Eftersom avsikten är att redogörelsen ska se till och med tjugo år in i framtiden, måste utgångspunkten vara att proaktivt också granska hur strukturerna kunde utvecklas. Även om de nuvarande ekonomiska nedskärningarna påverkar strukturerna och verksamhetsmöjligheterna för hela fältet, är det inte förnuftigt att grunda redogörelsen på den nuvarande osäkerheten, utan riktlinjer bör ges om de bästa alternativen och prioriteringarna för tillväxt i framtiden.

Redogörelsen är framgångsrik om den ökar det parlamentariska och sektorsövergripande samförståndet om en hurdan kultur vi vill bygga upp i Finland och om varför den är värdefull för oss. De som tillhandahåller de primära förutsättningarna – staten, kommunerna och den privata sektorn – bör omfatta redogörelsen och ta dess förslag vidare i sin egen verksamhet. Redogörelsen erbjuder en vision som förenar och inspirerar kultursektorn.

Som enskilt dokument förändrar redogörelsen dock ingenting. Den blir verklighet först när alla människor och aktörer på det breda kulturpolitiska fältet tillsammans arbetar för att uppnå dess mål. I sista hand är genomförandet av åtgärderna i redogörelsen ett mått på framgången för hela arbetet.

¹ *Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering.*

1.1. Vad är kultur och kulturpolitik?

Kulturen består av de immateriella och materiella egenskaper som kännetecknar ett samhälle eller en social grupp. Den omfattar förutom konst även grundläggande rättigheter, värdesystem, traditioner, färdigheter, seder och tro.² Konsten och kulturen är en del av vår bildning och vårt arv från tidigare generationer. Delaktighet i kulturen utgör grunden för bildning.

Kulturen bestämmer vad vi är som människor, den bygger vår identitet. I Finland definieras nationalspråken i grundlagen, och de utgör grundvalen för den nationella identiteten. Tvåspråkigheten är vår styrka, och den ger vår kultur möjlighet till en unik interaktion med de övriga nordiska länderna. Till våra kulturspråk hör förutom finska och svenska även de övriga autoktona språken, såsom de samiska språken, teckenspråken, det karelska språket, finländska romani och övriga språk som används i Finland.³

Finländarna kan vara stolta över sitt mångsidiga kulturarv. Den finländska kulturen har ett egenvärde och betydelse som skydd även i en instabil säkerhetsmiljö. En stark kulturell identitet i sin tur utgör grunden för en sund självkänsla och mental kriställighet. Den hjälper oss att förstå oss själva som en del av världsalltet.

Konsten är ett kulturellt och mänskligt uttryck för kreativitet. Den påverkar oss djupt, väcker känslor och tankar och hjälper oss att uppfatta möjliga framtidsalternativ.

Kulturpolitiken är en del av samhällspolitiken och består av många områden och ämnen som korsar varandra, från tillväxt till hållbarhet, från segregering till välfärd och från export till regionalpolitik. Gemensamt för de kulturpolitiska frågorna är att de är mångdimensionella. Detta gäller också frågorna om konstens frihet och de strukturer som ger stabilitet.

Internationellt omfattar begreppet kulturpolitik numera utöver "traditionell" konst och kultur även de kreativa sektorerna. Bland annat inom Unesco och EU-kommissionen är 'kulturella och kreativa sektorer' ett etablerat begrepp, och det används även i denna kulturpolitiska redogörelse. Det gemensamma begreppet kopplar samman det traditionella konst- och kulturfältet med den kreativa sektorn och signalerar på ett fruktbart sätt att deras mål och strategier pekar i samma riktning.⁴

² Definitionen härstammar från Unescos världskonferens om kulturpolitik, Mondiacult 1982.

³ *Nationalspråksstrategi. Kansalliskielistrategia 2021.*

⁴ I enlighet med definitionen i EU:s *programbeslut Kreativa Europa* avses i denna redogörelse med kulturella och kreativa sektorer sådana sektorer "vars verksamhet bygger på kulturella värden eller konstnärliga och andra individuella och kollektiva kreativa uttryck. Denna verksamhet kan omfatta utveckling, skapande, produktion, spridning och bevarande av varor och tjänster som gestaltar kulturella, konstnärliga

Även generationstänkandet är en väsentlig del av kulturpolitiken. Kulturen är ett medel för att förstå det förflutna, nutiden och framtiden. Den ger oss kunskap om vad vi har varit, vad vi värdesätter nu och vad vi lämnar efter oss.⁵

I denna redogörelse fastställer man att kulturpolitiken har följande mål:

- kulturpolitiken ska stärka det demokratiska samhället som bygger på skapande av och deltagande i konst och kultur
- kulturpolitiken ska bygga en ekologiskt, socialt, ekonomiskt och kulturellt hållbar framtid.

En framgångsrik kulturpolitik utökar det värde som kulturen skapar och som kommer till uttryck i bildning och intellektuellt kapital, förtroende och en stark demokrati samt välbefinnande och en hållbar ekonomi.

Detta kräver att man

- sörjer för tillgången på konst och kultur, för en ökad efterfrågan på konst och kultur och generellt för verksamhet i nätverk mellan förvaltningsområden
- sörjer för det finländska kulturarvets livskraft
- säkerställer barnens och de ungas delaktighet i kultur och kulturförskolan och ser till att det finns vägar till utövande av hobbyer och yrken inom de olika konst- och kulturområdena
- säkerställer verksamhetsförutsättningarna för den fria konsten.

1.2. Hur ser kulturens värdekedja ut?

Värdekedjan ger en bild av de olika faserna i kultur- och konstproduktion och av förhållandet mellan faserna. Värdekedjan visar kulturens närvaro överallt och omfattar alla faser från kulturens grund, från skapande och produktion till spridning, konsumtion, förståelse och uppskattning av den. Med begreppet värdekedja vill man klarlägga kulturproduktionen som helhet, hjälpa branschen och hela samhället att identifiera kulturproduktionen och skapandet av värde och främja produktionsrelaterade innovationer.

eller andra kreativa uttryck, liksom närliggande funktioner som utbildning eller förvaltning. Dessa har potential att skapa innovation och arbetstillfällen, särskilt med utgångspunkt i immateriella rättigheter. I dessa sektorer ingår arkitektur, arkiv, bibliotek och museer, konsthantverk, det audiovisuella området (inbegripet film, television, dataspel och multimedia), materiellt och immateriellt kulturarv, design (inbegripet modedesign), festivaler, musik, litteratur, scenkonst, böcker och förlagsverksamhet, radio och bildkonst."

⁵ En färsk rapport från Hållbarhetspanelen betonar bildningens och kulturens roll som grund för en hållbar framtid och ett gott liv, se [Linnanen et al. 2024](#).

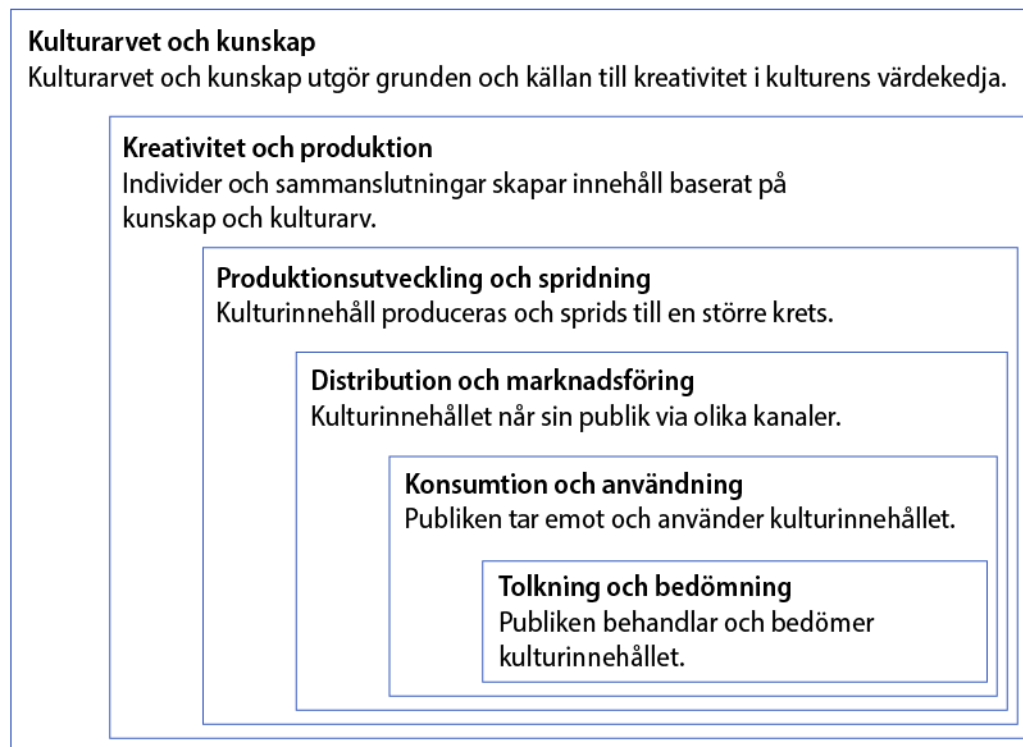
Genom internationell, nationell och lokal kulturpolitik skapas förutsättningar för att de olika nivåerna i värdekedjan ska förverkligas. Det allmänna har en egen roll som en del av värdekedjan.

Målet med kulturpolitiken är att se till att alla parter får värde och nytta av produktionen och konsumtionen av kultur. Kulturens värdekedja skapas inte bara i vårt land, av dem som bor här. Internationaliteten påverkar i många av värdekedjans faser, och tillväxt uppstår ofta tack vare internationalisering: genom den bildas nätverk som skapar nya praktiska möjligheter och även resurser.

Kulturens värdekedjor och det värde som uppstår i dem är av många slag och det finns stora skillnader mellan processerna inom de olika branscherna. Värdekedjorna inom konstfostran och evenemangsindustrin skiljer sig mycket från värdekedjorna till exempel inom bildkonsten eller scenkonsten. Kulturella och kreativa näringar har betydande effekter på samhället som ofta är svåra att mäta. Den värdekedja som presenteras här är ett allmänt exempel.⁶

⁶ Termen värdekedja är tillämplig på alla sektorer, eftersom den beskriver den allmänna processen för skapande av mervärde och omfattar alla element som är involverade i utveckling och tillhandahållande av en produkt eller tjänst, oavsett sektor. Om värdekedjor, se särskilt [Mapping the creative value chains 2017](#); [Luova talous ja aineettoman arvon luominen kasvun kärjiksi -työryhmän raportti 2017](#); [Madudová 2017](#). Om värdeskapande inom kulturella och kreativa sektorer, se [Pukkinen et al. 2022](#).

Kulturens värdekedja

Figur 1. Kulturens värdekedja ger en översiktlig bild av de olika faserna i kultur- och konstproduktion och av förhållandet mellan faserna.

1. **Kulturarvet och kunskap:** Kulturarvet och kunskap utgör grunden och källan till kreativiteten i kulturens värdekedja. I den alltmer internationella världen stärker identifieringen av olika kulturarv både de lokala identiteterna och den kulturella mångfalden.
2. **Kreativitet och produktion:** I värdekedjans början finns den process som innehåller kreativitet och konstnärligt arbete. Konstnärer, personer som arbetar i de kreativa branscherna och sammanslutningar producerar innehåll i samhället. Uttrycksfriheten inom konsten är kopplad till det på förtroende baserade samhället.
3. **Produktion och spridning:** I fasen med produktion och spridning produceras och sprids kulturellt innehåll till en större krets. Detta kan ske till exempel via förlag, skivbolag, filmproduktionsbolag, teatrar och gallerier. På Finlands lilla språk- och marknadsområde lyfts offentlig finansiering fram inom alla produktionsområden och spridning av konst och kultur. För att den finländska kulturen ska röna framgång ute i världen behövs också ett effektivt förmedlarled och nätverk för att nå internationella marknader.
4. **Distribution och marknadsföring:** Distributionen och marknadsföringen bestämmer hur och var kulturinnehållet når sin publik. Distributionen kan ske traditionellt till exempel i form av fysiska produkter, såsom böcker eller

skivor, föreställningar och utställningar, eller i digital form på nätet och i streamingtjänster. Vid planering av distributionen kan man påverka kulturens tillgänglighet och, när det gäller marknaden, köplusten.

5. **Konsumtion, användning och deltagande:** I fasen med konsumtion och användning tar publiken emot, använder och deltar i kulturinnehåll. Detta kan till exempel bestå av att delta i kulturevenemang, läsa böcker, titta på filmer, lyssna på musik, gå på utställningar och konserter eller delta i hobbyverksamhet. Kulturen är inte livskraftig utan intresserade användare och kunder. Upphovsrätten säkerställer att konstnärerna behandlas rättvist när det gäller inkomster. I processerna i värdekedjan måste man sörja för delaktigheten, eftersom upplevelser av att stå utanför kulturen ökar den negativa inställningen till den.
6. **Tolkning och bedömning:** I fasen med tolkning och bedömning behandlar och bedömer publiken kulturinnehållet ur sitt eget perspektiv. Detta kan till exempel bestå av kritiska analyser, kritik, diskussioner och interaktion med konstnärer och andra som hör till publiken. Det kan också bestå av till exempel en diskussionsserie om temat för en utställning på ett museum. Såväl individen som samhället blir delaktiga i kulturen i ett kontinuum som sträcker sig över hela livscykeln och som resulterar i ett meningsfullt liv och samhällsfred.

Kulturpolitikens värdekedja består av politiska åtgärder inriktade på de olika faserna i *kulturens* värdekedja och sträcker sig ända till kulturens samhälleliga genomslag. Kulturpolitikens mål är att kulturens värdekedja fungerar så att den skapar ett så stort samhälleligt värde som möjligt.

1.3. Nuläget inom kulturpolitiken i ett nötskal⁷

Kulturpolitiken, som styrs av undervisnings- och kulturministeriet, omfattar konst, kultur, kulturarv samt de som upprätthåller och bevarar kulturarv – det vill säga aktörer som bedriver arkiverings- och museiverksamhet – samt bibliotek, konstutställningar, konstnärs- och journalistpensioner, upphovsrätten, främjande av jämlikhet och kulturell mångfald och den grundläggande konstundervisningen. För Finlands kulturpolitik och kulturnätverk har kopplingen till den nordiska referensramen av tradition varit stark.

De nuvarande stödsystemen för konst och kultur fungerar ganska bra, men det finns också utrymme för förbättringar. Åtgärderna för att stärka de kulturella och kreativa sektorerna har varit anspråkslösa jämfört med målen i de senaste decenniernas regeringsprogram. För att kulturen ska vara livskraftig under 2040-talet måste dess finansieringsbas utvidgas och strukturerna utvecklas.

Kulturfinansieringen kommer huvudsakligen från hushållen, den offentliga förvaltningen samt stiftelser och företag. Den offentliga finansieringen sörjer för

⁷ En omfattande beskrivning av nuläget och källor finns i bilaga 1.

att alla har tillgång till kultur, och den avhjälp brister på marknaden för att säkerställa den inhemska kulturens livskraft. Men den privata finansieringen och i synnerhet människors konsumtionsvanor är ytterst viktiga: konsumenter påverkar sektorns livskraft och framtid.

NYCKELTAL OM DE KULTURELLA OCH KREATIVA SEKTORERNA

Privatkonsumtion och sysselsättning

- År 2023 uppgick värdet av den privata konsumtionen inom de kulturella och kreativa sektorerna till 5 miljarder euro. Om man i detta belopp inte inkluderar konsumtionen inom branschkategorierna tidningar och tidskrifter, andra tryck-, pappers- och ritprodukter, fotografiska och filmfotografiska utrustningar och tjänster, nöjesparker, spel och annat tidsfördriv samt hemelektronik, blir beloppet drygt 2,6 miljarder euro.⁸
- Kultursektorn sysselsätter direkt 77 000 arbetstagare och indirekt 46 000 arbetstagare, sammanlagt nästan 130 000. Av dem som arbetar i kulturyrken är 25 procent företagare, medan andelen företagare i andra yrken är 13 procent (2023).⁹

Statlig kulturfinansiering sammanlagt 1,5 miljarder euro¹⁰

Undervisnings- och kulturministeriet	881 000 000 euro
Finansministeriet	162 000 000 euro
Kommunikationsministeriet	432 000 000 euro
(varav YLE)	429 000 000 euro)
Arbets- och näringsministeriet	20 300 000 euro
Social- och hälsovårdsministeriet	9 000 000 euro
<i>Dessutom mindre belopp i andra ministerier.</i>	

⁸ [Statistikcentralens struktur- och bokslutsstatistik över företag 2023; Konsumtionsutgifter för kultur, 2008–2022.](#)

⁹ [Statistikcentralens arbetskraftsundersökning 2023.](#)

¹⁰ Sokka – Nokela 2024.

Kommunernas driftsutgifter (brutto) 1,065 miljard euro (2023)¹¹

Bibliotek	395 885 000 euro
Museer och utställningar	188 188 000 euro
Musiktjänster	103 302 000 euro
Grundläggande konstundervisning	109 579 000 euro
Teater-, dans- och cirkustjänster	111 519 000 euro
Tjänster inom visuell konst	9 506 000 euro
Övrig kulturverksamhet	147 345 000 euro

De kulturella och kreativa sektorernas ekonomiska effekter

- Den samlade *affärsverksamhet* som uppstått kring det *kreativa kunnandet* har genererat en omsättning i företag på 13,7 miljarder euro (2022).
- Den finländska *musikbranschens* totala värde uppgår till 1,28 miljarder euro (2023). Det totala värdet inkluderar musikbranschens kärnsektorer – levande musik, upphovsrätter, inspelningar och understöd till branschen – 817 miljoner euro och musikutbildningen, 466 miljoner euro. Branschens värde har ökat med två procent jämfört med föregående år.¹²
- Den finländska *audiovisuella branschens* totala värde uppgår till cirka 1,6 miljarder euro. Det statliga stödet till filmbranschen (Finlands filmstiftelse & Business Finland) får staten tillbaka, med ett belopp som är 1,2–1,4 gånger så stort som stödbeloppet.
- *Scenkonstens* egna intäkter uppgick år 2023 till totalt 90 miljoner euro.¹³
- Den allmänna konsumtionen på *festivaler och stora kulturevenemang* kan delas upp i konsumtion under själva festivalen (biljetter, serviceutbud på festivalområdet) och annan konsumtion under festivalen, såsom inkvartering, transporttjänster, köp av andra tjänster

¹¹ Sokka – Nokela 2024. Se även *Kommunernas driftskostnader 2023*.

¹² *Musiikkialan talous Suomessa 2023*.

¹³ *Esittävän taiteen tilastot. Teatterin, tanssin ja sirkuksen vuosi 2023*.

och förnödenheter på festivalorten. Dessutom har festivalen en betydande inverkan på sysselsättningen.¹⁴

- Samtliga *museers* egna intäkter uppgick år 2023 till totalt 68,7 miljoner euro.¹⁵
- *Turisterna* i Finland spenderade 16,3 miljarder euro år 2019. Kulturturismen stod för cirka 40 % av detta belopp.¹⁶

Ekonomiska effekter av kulturdeltagande

- Kulturella intressen ökar välbefinnandet. Deltagandet i kulturverksamhet ger en genomsnittlig årliga netto nytta på 1 312 och 3 465 euro per person som deltar i verksamhet. Vid beräkningen har man inte beaktat den eventuella nytta som uppstår tack vare att behovet av social- och hälsovårdstjänster minskar hos personer vars välbefinnande förbättras.¹⁷
- Många samhällsliga problem som orsakar stora kostnader kan minskas genom strukturer och verksamhetsmodeller som stöder levnadssätt som främjar välbefinnande och hälsa. Genom att möjliggöra deltagande i konst och kultur kan man förhindra att ojämlikheten ökar och minska behovet av tyngre tjänster. Satsningar på kulturdeltagande kan minska marginaliseringen (årliga kostnader 17,7 miljarder euro) och de psykiska problemen (årliga kostnader 11 miljarder euro) samt förebygga minnessjukdomar (årliga kostnader 2 miljarder euro).¹⁸

Det kunnande som finns inom de kulturella och kreativa sektorerna används i stor utsträckning i de olika ekonomiska och samhällsliga sektorerna, men det finns fortfarande en stor tillväxtpotential inom dem. Förändringarna i omvärlden

¹⁴ Luonila et al. 2022; Finland Festivalsin lipunmyynti- ja käyntimäärätalostot.

¹⁵ Tilastokortti 3/2023: Museoiden talous 2023.

¹⁶ För mer information om lägesbilden och utvecklingsbehoven inom kulturturismen se Kulttuurimatkaailun vaikuttavuusselvitys 2024.

¹⁷ Kippo-Koivisto et al. 2023; Vuolasto et al. 2024. Välbefinnande- och kulturelleremiss har prövats till exempel på Åland och i Birkaland, Lappland, Kymmenedalen och Egentliga Finland. Målet är att erbjuda dem som använder många tjänster inom primärvården meningsfullhet i livet. Verksamheten har inte ännu utvärderats särskilt mycket, men intressanta observationer finns till exempel i verket Kartano 2023 (på finska).

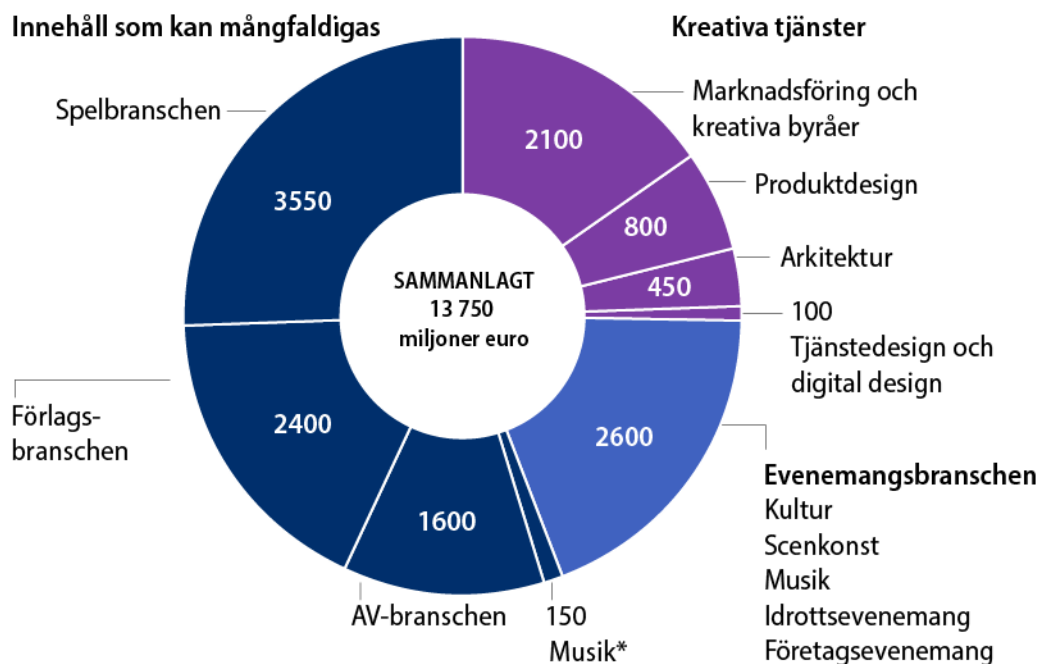
¹⁸ Se MIELI rf:s Statistikuppgifter om den psykiska hälsan (på finska) och THL om kostnaderna för minnessjukdomar (på finska) inklusive närståendevård. Se också Lehtimäki 2021 (på finska).

skapar behov och möjligheter att bland annat stärka stöd- och finansieringssystemen för branschen, att förbättra resiliensen hos aktörerna inom kulturbranschen, att utveckla branschens egna verksamhets- och produktionsmodeller samt företagssamarbetet. Ju starkare och mer dynamisk kulturen och konsten är, desto större mervärde skapar de – immateriellt och ekonomiskt mervärde samt samhälleligt mervärde som stärker allas välbefinnande.

Inom de kulturella och kreativa sektorerna upplever man att framtiden är osäker. Bakgrundsmaterialet till redogörelsen visar tydligt att konstnärerna är oroliga för sin utkomst och upplever brist på uppskattning. Vid sidan av ökad kulturfinansiering är det oftast återkommande önskemålet från kulturarbetarna att den offentliga finansieringen ska stödja konstsammanslutningarna. Detta förutsätter finansieringskriterier som är tydliga och hållbara samt flexibla i samband med förändringar i omvärlden. Dessutom bör de beakta de behov som identifierats i värdekedjorna.

De kreativa branschernas omsättning 2022

Miljoner euro

*Verk och ljudinspelningar som grund för affärsverksamhet, levande musik i avsnittet 'evenemang'

Figur 2. Nyckeltalen för affärsverksamheten inom de kreativa sektorerna visar att kultursektorn är vår nya basindustri. [Naumanen & Vainikainen & Valkokari 2023](#).

Typiskt för de yrkesverksamma inom de kulturella och kreativa sektorerna är att deras utkomst är splittrad, att de har flera arbets- eller uppdragsgivare och att de ibland arbetar som anställda, ibland som företagare. Deras utkomst består ofta av inkomster från uppdrag, korta produktionsspecifika anställningar, stipendier, försäljning av verk och upphovsrättsersättningar. Det är typiskt är de får sin utkomst växelvis som stipendiat, löntagare och företagare. Av konstnärerna på det fria fältet är det få som har konstnärligt arbete som huvudsaklig utkomstkälla. Under de senaste åren har det även inom de kulturella och kreativa sektorerna förekommit fall av diskriminering, osaklig behandling och trakasserier, delvis till följd av sektorernas maktstrukturer och atypiska anställningsförhållanden.

Då det blivit vanligare att överge de traditionella gränserna mellan olika konstgenrer och arbeta mångkonstnärligt har nya former av konstnärligt uttryck uppstått. Det fria fältet kännetecknas av små, flexibla sammanslutningar och av utvecklingsmöjligheter som den prövningsbaserade statliga finansieringen stöder.

Finlands regionala mångfald inverkar också starkt inom kulturpolitiken. Kommunernas befolknings- och näringsstruktur skapar olika förutsättningar för kulturverksamhet, vilket återspeglas i stora regionala skillnader i tillgången till och efterfrågan på kulturtjänster. Detta kräver nya strukturer och finansieringsmodeller som tar hänsyn till lokala behov. Den nationella kulturpolitiken har också regionala effekter, till exempel på säkerheten och den mentala krisberedskapen i östra Finland.

De regionala skillnaderna i kulturinvesteringar inverkar direkt på kulturutbudet och konstnärernas möjligheter att få arbete. Kulturens andel av finansieringen för kommunernas basservice är liten. Detta kan i ett ansträngt ekonomiskt läge försämra det regionala kulturutbudet.

Tryggandet av nationalspråkens ställning, den levande tvåspråkigheten och bevarandet av livskraften hos minoritetsspråken, såsom det karelska språket, ingår i nationalspråksstrategin, men de kräver också aktiva åtgärder.

Undersökningar har visat att kulturen intresserar finländare. Aktiva kulturkonsumenter finns överallt i Finland och i olika samhällsklasser. Majoriteten understöder att konsten beviljas stöd och att kulturarvet skyddas med offentliga medel. I vilken mån en person använder kultur beror mer på det personliga intresset eller brist på det än på personens ekonomiska ställning. Här kan medborgaraktivitet, den tredje sektorn och det fria bildningsarbetet få en alltmer avgörande roll i framtiden. Att förbättra tillgängligheten till kulturtjänster och involvera barn och unga i kulturverksamhet är viktigt för både samhället och människornas eget välbefinnande.

I och med den allmänna befolkningsutvecklingen riktar sig migrationen kraftigt till de största stadsregionerna, och i dessa är koncentrationen av barn och ungdomar samt människor med mångkulturell bakgrund stark. Detta innebär att kulturarvet blir mer mångsidigt, men stadssegregationen leder till skillnader mellan olika områden och sociala gemenskaper när det gäller möjligheten att

använda kulturella tjänster. Utanför tillväxtcentra är bristen på professionella konstnärer, kreatörer och hobbyinstruktörer stor. Det behövs också platser för konst- och kulturverksamhet, särskilt i områden med ökande utflyttning. Underutnyttjade lokaler bör användas och istandsättas i högre grad för kulturella behov på ett långsiktigt och hållbart sätt.

Övergången till en digital serviceekonomi, utmaningarna inom globaliseringen och de knappa investeringarna i immateriellt kapital berör inom de kulturella och kreativa sektorerna också företagen, som har svårt att locka till sig investeringar och utveckla affärsverksamhet. De tekniska sektorerna och de kulturella och kreativa sektorerna har olika syn på och inställning till utveckling, och för att minska den digitala klyftan i högre grad krävs större samsyn mellan branscherna och fler gemensamma mål.

För att främja tillväxten inom dessa branscher behövs särskilda åtgärder och investeringar som stärker utnyttjandet av ny teknik, den digitala kulturinfrastrukturen och företagsverksamheten inom dessa branscher och som säkerställer att det immateriella kapital som uppstår stannar i Finland och stöder Finlands ekonomi. Den artificiella intelligensen ger möjlighet att bredda de kreativa uttrycken och nå ny publik, men detta bör göras på ett balanserat sätt, med respekt för upphovsrätten och konstnärernas arbete.

Digitaliseringen och integreringen av avancerad teknik, såsom artificiell intelligens, i vardagen förändrar Finland och vår kultur på oförutsägbara sätt. Utvecklingen ger nya möjligheter att skapa, erbjuda, använda och bevara kultur, och artificiell intelligens kan i bästa fall sätta fart på de kreativa processerna och stärka tillväxten. I den artificiella intelligensens tidsålder behövs empati, kreativitet och kritisk medieläskunnighet ännu mer än förut, och kulturinstitutionerna måste utveckla sin kompetens, sina verksamhetsmodeller och sitt strategiska samarbete för att kunna utnyttja möjligheterna inom digitaliseringen effektivt och trygga upphovsmännens rättigheter.

Upphovsrätten är central i kulturpolitiken, eftersom den uppmuntrar till att skapa verk och möjliggör uppkomsten av värdekedjor inom den kreativa ekonomin. Den tekniska utvecklingen får inte tränga undan kreativt arbete eller upphovsmännens rättigheter, och användningen av digitala plattformar och artificiell intelligens kräver lagstiftningslösningar som är förenliga internationellt för att de som har ett kreativt arbete ska bevara sina rättigheter och inkomstmöjligheter.

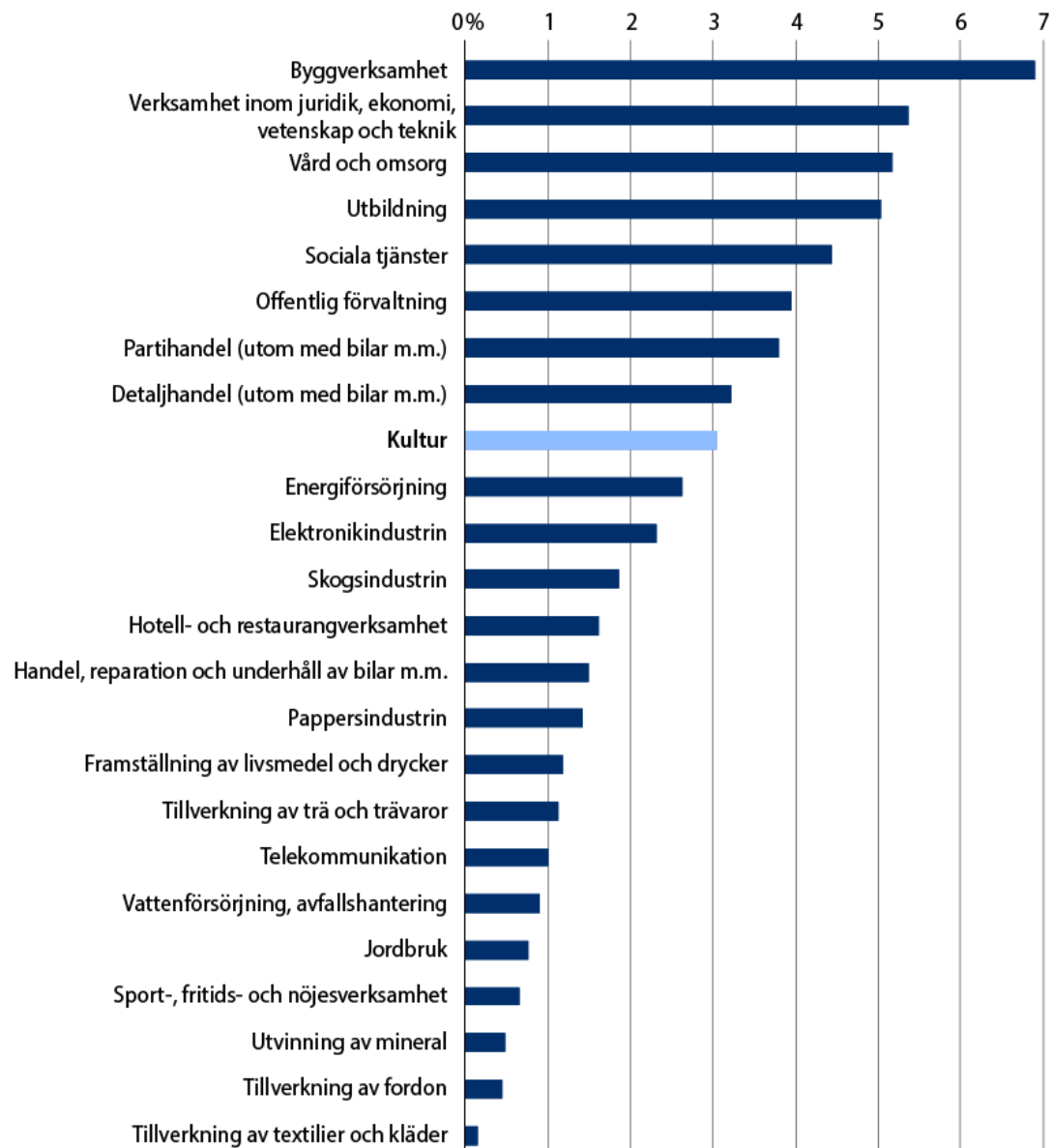
Kulturens internationella inflytande skapas inte endast genom att exportera finländsk kultur till världen, utan också genom att delta i skapandet av ny internationell kultur. Den potential som finns inom de kulturella och kreativa sektorerna att påskynda hållbar tillväxt och konkurrenskraft har hittills inte utnyttjats tillräckligt i Finland. Finland skiljer sig från jämförelseländerna, där dessa branscher betraktas som tillväxtbranscher och vars tillväxt har främjats genom politiska åtgärder som beaktar behoven inom de olika branscherna. Till exempel kulturturism är en växande trend, men det behövs mer innovationer, attraktionskraft och nya turistmålgrupper.

När det gäller att främja en hållbar utveckling och livsstil har de kulturella och kreativa sektorerna en central roll i det globala samarbetet. Genom

internationellt kulturpolitiskt samarbete, såsom inom Europeiska unionen, Nordiska ministerrådet, Europarådet och Unesco, kan man också främja mer allmänna utrikespolitiska mål, mänskliga rättigheter och globalt ansvar.

Några branschers andelar av värdeökningen år 2022

Procent

Figur 3. Satelliträkenskaperna för kultur, en helhet inom nationalräkenskaperna, visar att de kulturella och kreativa sektorerna är en medelstor näringsgren i Finlands nationalekonomi.

2 Vision: en kulturpolitisk målbild för 2040-talet

På 2040-talet är konsten och kulturen en kraft som stärker och förenar Finland och som inspirerar till att bygga en mer hållbar, livskraftig och mänsklig framtid. Tack vare en framgångsrik kulturpolitik upplever människor delaktighet och meningsfullhet, vilket ger upphov till en bred bildning, välbefinnande samt samhällsligt och ekonomiskt värde i samarbete med andra politikområden.

DEN LÅNGSIKTIGA KULTURPOLITIKEN I FINLAND GRUNDAR SIG PÅ FYRA MÅL:

1. Kulturen är en drivkraft
2. Kulturarbetarna och kulturinnehållen är i nyckelposition
3. Kulturen är en allemansrätt
4. Internationellt inflytande genom kulturen

1. Kulturen är en drivkraft för förändring

Kulturen är den viktigaste drivkraften för mänskliga aktiviteter, eftersom den bestämmer hur vi förhåller oss till omvärlden och förändringarna i den. Genom kulturen och konsten behandlar vi de svåra frågorna kring att vara människa på ett sätt som skapar motivation för förändring, skingrar fördomar, förenar människor och skapar en hållbar och ansvarsfull ekonomisk tillväxt. Därför har kulturen en central roll när det gäller att lösa svåra problem, och den är central även som drivkraft för samhällslig förändring och som förstärkare av demokrati och gemenskap. Vi behöver konst, kultur och kulturarv för att förstå varifrån vi kommer och var vi befinner oss och för att kunna föreställa oss den framtid vi vill ha.

2. Kulturarbetarna och kulturinnehållen är i nyckelposition

Kulturarbetarna utvecklar Finland till ett civiliserat och hållbart samhälle. Konst- och kulturarbetarna hör till dem som förnyar vårt samhälle. Kulturpolitiken berör alla politikområden och är en del av den nutida debatten. Kulturen är en betydande näringsgren, och de kulturella och kreativa sektorerna har blivit en uppskattad basindustri. De kreativa sektorerna

producerar mer än statens stöd till dem, och kultursektorns tillväxtpotential i Finland är betydande. De kulturella och kreativa sektorerna identifieras och används i större utsträckning än tidigare genom permanenta samarbeten mellan de olika förvaltningsområdena, genom hållbara reformer av de befintliga strukturerna och genom stärkande av det immateriella värdeskapandet.

3. Kulturen är en allemansrätt

En mångsidig och tillgänglig kultur är en allemansrätt. Kulturen tillhör alla oavsett bakgrund, språk, plats, ålder eller ekonomiska resurser. Vi stärker den digitala kulturen och det digitala kulturarvet. Vi skapar lösningar som gör det möjligt att utöva och uppleva kultur på det sätt som känns bäst för var och en. Allemansrätten inom kulturen innebär att vi bidrar till att olika språk, kulturer, traditioner och konstformer samt uttryckssätt och sätt att delta blomstrar. Vi ser till att olika röster får höras, kännas och synas. Kulturtjänster finns tillgängliga på olika språk och i rätt kanaler, och möten och växelverkan mellan olika befolkningsgrupper har ökat. Skolan är Finlands största kulturinstitution, där konst- och kulturförskolan stärks på ett jämlikt sätt och ökar delaktigheten. Barnens och de ungas frivilliga kultur- och hobbyverksamhet har identifierats som en väsentlig del av kulturpolitiken.¹⁹

4. Internationellt inflytande genom kulturen

Finlands internationella inflytande uppstår genom styrkan i vår enastående kultur. De kulturella och kreativa sektorerna gör Finland intressant som samarbetspartner i internationella produktioner och som mål för kulturturism. Utöver sitt egenvärde fungerar kulturen också som verktyg för mjuk makt, och kulturexporten verkar i många riktningar. På så sätt ökar det finländska kunnandet och nätverken utvidgas ytterligare, vilket hjälper till att öppna internationella dörrar för nya konstskapare och den kreativa sektorn. Då Finland blir mer känt också som ett intressant kulturland, skapar det mer utländsk efterfrågan och investeringar och främjar kulturexporten – vilket i sin tur stärker vår landsbild och berikar vårt kulturfält. Vi har förmåga att på ett intresseväckande sätt berätta om Finlands högklassiga kultur och om konsten inom de olika områdena. Kända stora namn bidrar till uppkomsten av yngre stjärnor.

¹⁹ Anttila et al. 2017.

3 Åtgärder för att målen ska nås

För att förbättra nuläget och uppnå visionens mål bör vi se till att kulturbranschen får drivkraft för förändring och att branschens strukturer och finansiering reformeras. De åtgärder som behövs riktar sig till kultursektorn (de kulturella och kreativa sektorerna, konsten, kulturarven), myndigheterna och deras samarbete samt verksamheten på politisk nivå. Till skillnad från tidigare redogörelser gäller denna redogörelse inte bara kultursektorn. Allemansrätten i fråga om kultur säkerställs genom ett engagerat samarbete mellan olika aktörer så att de som arbetar med kultur och de som tar del av kultur står i centrum. Kulturens möjligheter att fungera som drivkraft har operationaliserats till åtgärder på politisk nivå. Genom att stärka det internationella inflytandet kan vi skapa tillväxtmöjligheter.

Efter att redogörelsen blivit klar utarbetas en separat åtgärdsplan som anger hur redogörelsen ska genomföras. Denna plan innehåller bland annat en tidsplan för åtgärderna, uppgifter om de ansvariga och andra mer detaljerade planer. De föreslagna strukturförändringarna – som ett nytt sektorsövergripande organ (permanent, ett expertorgan som stärker samarbetet mellan ministerierna och näringslivet), ett framtidsforum för finansiärerna (årligt diskussionsmöte) och en internationaliseringsstrategi (skriftlig plan) – överlappar inte varandra utan kompletterar varandra genom att de alltid är inriktade på olika intressentgrupper, ansvariga aktörer eller tidsramar. Åtgärderna ökar inte byråkratin eller de administrativa kostnaderna, utan målet med dem är att öka dialogen mellan de olika parterna inom de kulturella och kreativa sektorerna för att öka samarbetet, samfinansieringen och samförståndet över sektorsgränserna.

Genom att vidta följande åtgärder kan vi ta oss från nuläget till bästa möjliga framtid:

1. Kulturens grund framtidssäkrad
2. Kulturarbetarna i nyckelposition
3. En långsiktig och sektorsövergripande kulturpolitik
4. Förnyelse, hållbarhet och tillväxt möjliggörs
5. Samarbete och delaktighet ger kraft
6. En gemensam linje inom politiken
7. Kulturens blomstrande verksamhetsmiljö
8. Kulturen alltmer internationell
9. Mer kreativitet: kulturen som social och ekonomisk drivkraft för förändring

Förvaltningen och främjande aktörer Kulturaktörerna och branschen Politikens riktning

1 Kulturens grund framtidsäkrad

Vi tryggar gemensamt finansieringen av kulturinfrastrukturen samt tillgången på och tillgängligheten för kultur. Allas delaktighet i kultur främjas. I synnerhet tryggas barnens och de ungas möjligheter att växa in i kulturen, och deras läs-, språk- och mediefärdigheter stärks.

2 Kulturarbetarna i nyckelposition

Då ett verk används får upphovsmannen alltid ersättning. Vi ser till att systemen för ersättningar, arvoden och social trygghet fungerar och stärker inkomstmöjligheterna i plattforms- och upphovsrättsekonomin.

3 En långsiktig och sektorsövergripande kulturpolitik

Ett organ på statsrådsnivå med en mandatperiod som sträcker sig över flera valperioder följer upp och utvärderar genomförandet av den kulturpolitiska redogörelsen och tar initiativ för att främja kulturen inom olika politikområden.

4 Förnyelse, hållbarhet och tillväxt möjliggörs

Som stöd för förnyelse, hållbarhet och internationalisering inom kulturbranschen och de kreativa branscherna finns finansiering och stöd i värdekedjans olika led.

5 Samarbete och delaktighet ger kraft

Genom samarbete mellan aktörerna inom kulturbranschen, genom tvärsektoriellt samarbete och genom FoU-partnerskap stärks och diversifieras värdenätverken.

6 En gemensam linje inom politiken

De olika sektorernas politiska åtgärder kompletterar varandra. Kulturen bidrar på ett positivt sätt till ansträngningarna för att lösa stora samhällsfrågor i enlighet med gemensamma mål.

7 Kulturens blomstrande verksamhetsmiljö

Staten stöder kulturen kraftigare än tidigare och investerar strategiskt i utvecklingen av kulturbranscherna och de kreativa branscherna. Synergivinsterna mellan de kulturella och de kreativa branscherna skapar mervärde mellan branscherna och för samhällets olika sektorer.

8 Kulturen alltmer internationell

Kulturbranschen och de kreativa branscherna är knutna till internationella nätverk och aktiva på den internationella marknaden där de skapar betydande exportinkomster.

En positiv framtid år 2040 är en följd av en kontrollerad kulturell omställning som har ökat människornas och naturens välmående.

9 Mer kreativitet: kulturen som social och ekonomisk drivkraft för förändring

Figur 4. Åtgärdslista.

3.1 Kulturens grund framtidssäkrad

Den finländska kulturen i alla dess former är en mångsidig resurs för medborgarna och kulturens roll som internationell konkurrensfaktor är erkänd. Nationalspråkens ställning i samhället är tydlig och stark och den förenar finländarna. Finland är ett sporrande civiliserat samhälle som är stolt över sitt mångsidiga kulturarv.

En fungerande infrastruktur inom kulturbranschen är en förutsättning för allas delaktighet i kulturen. Den stärker demokratin, människornas jämlikhet, tillväxt som uppstår ur kreativitet och människornas välbefinnande. Kulturen förmedlar förståelse för gångna tider och generationer och för spåren av denna tid vidare till kommande generationer.

Offentlig finansiering säkerställer kulturens tillgänglighet. Kulturen skapar en grund för känslan av delaktighet och stöder integrationen i det finländska samhället. Finansieringsbasen för kulturen utvidgas och görs mångsidigare för att säkerställa tillräckliga resurser. Den lokala och regionala tillgången på kultur och kulturens tillgänglighet säkerställs genom att aktörer inom den offentliga, privata och tredje sektorn tillsammans utvecklar kulturtjänsterna och kulturverksamheten. I detta arbete involverar de användarna och väljer arbetssätt som förbättrar tillgängligheten. Vi sörjer för det långvariga bevarandet av det centrala nationella kulturarvet och för tillgången till det i alla säkerhetsförhållanden, i enlighet med verksamhetsmodellen för den övergripande säkerheten. Statistik- och kunskapsbasen för kultur tryggas och möjligheterna att utnyttja den förbättras.

- Vi säkerställer allas rätt att delta i konst och kultur och att göra, uppleva och utveckla dem under hela livet, ända från tidig barndom. Vi arbetar för att barn och unga ska ha lika möjligheter till högklassig konst- och kulturföstran och för att det finländska kulturarvet ska förmedlas till nya generationer genom att utveckla småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen och lärarutbildningen. Tillgången på konst- och kulturtjänster för barn och unga i hela Finland och tjänsternas tillgänglighet förbättras med hjälp av samarbetsmodeller och tillräckliga resurser. Vi stärker barnens och de ungas läs-, språk- och mediefärdigheter samt möjligheter att påverka utvecklingen av konst- och kulturtjänsterna samt kulturmiljön.
- Vi främjar samarbetet mellan aktörerna inom fostran och undervisning i kultur och konst bland annat genom att genomföra de nationella visionerna för konstfostran och konstutbildningen, och i detta engageras både offentliga och privata aktörer och finansiärer. Vi stöder samordningen av samarbetet och etableringen av nätverksbaserade verksamhetsmodeller i hela landet, till exempel med hjälp av kulturläroplaner.
- Insatser görs för att finländare i alla åldrar ska ha en god mediekompetens och god digital informationskompetens, vilket behövs då mediemiljön förändras, användningen av artificiell intelligens ökar och det sker

förändringar i säkerhetsmiljön. På detta sätt säkerställs finländarnas personliga välbefinnande, den nationella resiliensen samt säkerheten och demokratiutvecklingen, och målet är att trygga dessa även i störningssituationer och kriser.

- Vi främjar samverkan mellan kommunerna och staten genom de samarbets- och handlingsmodeller som redan används. Som exempel kan nämnas stöd för gemensamma lokaler, turné- och besöksmodeller samt plattformar för kulturtjänster inklusive digitala lösningar.
- Finansieringskällornas mångsidighet utvecklas målinriktat i syfte att säkerställa att resurserna inom de kulturella och kreativa sektorerna ökar. Vid sidan av understöds- och statsandelsfinansieringen görs insatser för att aktörernas egna inkomster ska öka och kapitalstrukturen utvecklas. Skatteavdrag för donationer införs. Vi stärker Sitras roll i fråga om stöd till den finländska kulturen och tillväxten genom att rikta Sitras stöd i högre grad än för närvarande till kulturverksamhet.
- Inom regionförvaltningen för kulturen behövs ett övergripande ansvarstänkande, starkare regionala nätverk samt strukturer som uppmuntrar till samarbete mellan regionala myndighetsaktörer samt konst- och kulturaktörer.
- För kulturbranschen sätter vi upp mål som förebygger marginalisering och som hjälper oss att bygga ett samhälle som inkluderar alla och där alla kan känna sig trygga och som jämlika samhällsmedlemmar.
- Vi sörjer för kontinuiteten och förnyelsen i fråga om den fysiska och digitala infrastruktur som behövs vid kulturskapande, produktion av kulturtjänster och tillhandahållande av innehåll.
- Vi stärker skyddet av det arkeologiska kulturarvet och bevarandet av den byggda kulturmiljön genom att utveckla en hållbar vård av objekten och användningen av underutnyttjade byggnadsarvsobjekt och andra lokaler i kulturverksamhet.
- Vi ser till att kulturen stöder utvecklingen av människornas relation till naturen, så att vi även i framtiden har en välmående natur som kulturarv.
- Insatser görs för att den statistik- och databas som innehåller uppgifter om kulturbranschen är uppdaterad, heltäckande och interoperabel. Uppgifternas användbarhet förbättras för att det ska bli möjligt att identifiera branschens genomslag, för att det ska finnas underlag för beslut och för att verksamheten ska kunna inriktas.

3.2 Kulturarbetarna i nyckelposition

För att stärka arbetsmarknadspositionen för aktörerna inom de kulturella och kreativa sektorerna förbättras funktionaliteten för systemen för ersättningar, arvoden och social trygghet. Vi stöder utvecklingen av verksamhetsmodeller och nätverk och övergångarna mellan värdenätverkens olika delar och vi

stärker inkomstmöjligheterna inom plattforms- och upphovsrättsekonomin. När ett verk används får upphovsmannen alltid ersättning. Identifieringen och användningen av kompetensen hos de yrkesverksamma inom de kulturella och kreativa sektorerna inom samhällets olika sektorer förbättras och sektorernas förmåga att främja den digitala utvecklingen och hållbarhetsomställningen stärks. Kunnandet inom dessa branscher används i stor utsträckning inom de olika ekonomiska och samhällseliga sektorerna.

- Förnyelsen omfattar alla konstområden. Det görs en mer omfattande utredning om bokområdet, och utifrån denna utarbetas ett nationellt åtgärdsprogram för att stödja litteraturen. Ersättnings- och arvodessystemet för konstnärerna inom de visuella branscherna utvecklas.
- Vi stöder identifieringen och erkännandet av kulturaktörerna som nyckelfaktorer för mental kriställighet och stärker deras förståelse av sin egen roll i fråga om samhällets säkerhet.
- Vi stärker förutsättningarna och kunnandet hos kulturbranschens aktörer i fråga om de möjligheter som en miljömedveten digital omställning erbjuder. Detta gör vi genom fortbildning och genom stöd till utvecklingen av digital konst och av affärsverksamhet som baserar sig på den.
- För att förbättra kulturarbetarnas ställning kan följande metoder användas: fallgroparna i anknytning till deras ställning på arbetsmarknaden undanröjs, inkomstmöjligheterna i plattforms- och upphovsrättsekonomin stärks, incitament för inköp och donationer av konst och kultur införs i beskattningen och för förmedlarstrukturerna skapas nya finansieringsformer.
- Kombinationsförsäkringen förnyas för att även omfatta stipendieinkomster.
- För de studerande inom konst- och kulturbranschen erbjuds också möjlighet att studera företagande eller andra färdigheter som stöder yrkesutövande.
- Varje studerande inom konst- och kulturbranschen får genom studierna yrkeskunnighet i företagande eller i undervisning utöver kunnighet i skapande av konst och kultur.
- Vi säkerställer utvecklingsmöjligheterna inom de olika konstbranscherna och ett jämlikt bemötande inom statsfinansieringen genom att reformera verksamhetsmodeller och finansieringsinstrument. Dessutom skapas finansieringsinstrument och verksamhetsformer som är mer omfattande än tidigare och som förenar konst- och kulturområdena.
- Genom medfinansieringsmodeller, där den offentliga och den privata sektorn gemensamt bidrar med finansiering, främjas den regionala, lokala och språkliga tillgången på professionellt producerade kulturtjänster, sysselsättningen inom det fria konstfältet och branschens verksamhetsförutsättningar. Strukturer och administrativa resurser stöder det arbete som utförs inom kulturbranschen även utanför de stora städerna.

3.3 En långsiktig och sektorsövergripande kulturpolitik

Utöver sitt egenvärde har kulturpolitiken betydelse som ekonomisk politik och tillväxtpolitik. De kreativa sektorerna påskyndar den positiva strukturuomvandlingen inom ekonomin och ökar därmed nationalekonomins storlek och mervärde, vilket gynnar de som arbetar inom kulturbranschen och hela samhället. De kulturella och kreativa sektorernas påverkan på olika delar av bildningssamhället är omfattande. Den sträcker sig från trygghet och välbefinnande till ekonomisk tillväxt. För att uppnå dessa breda effekter krävs inrättandet av ett organ som styrs på statsrådsnivå och som sträcker sig över valperioder.

Organet är permanent och rådgivande och har i uppgift att följa upp och utvärdera genomförandet av den kulturpolitiska redogörelsen och att ta initiativ inom de olika politikområdena, initiativ som på ett övergripande sätt främjar dessa branscher. Dessutom ska organet årligen lämna en rapport om kulturpolitikens tillstånd för att stödja och utveckla beslutsfattandet. I organet, som är så sektorsövergripande som möjligt, finns representanter både för dem som arbetar inom de kulturella och kreativa sektorerna och för näringslivet, de stora städerna och relevanta ministerier. Finlands båda nationalspråk är representerade i organet.

- Organet bedömer också om det finns behov av att förtydliga och stärka tillämpningen av grundlagens bestämmelser om kulturella rättigheter (inkl. kulturtjänster), definitionen av tillräckliga kulturella rättigheter och tryggheten av rättigheterna. Det behandlar också konstens och kulturens strategiska ställning inom förvaltningen, i samarbete med centrala ministerier och under beaktande av de olika politikområdena, särskilt den ekonomiska politiken och de kreativa sektorerna.
- Det görs också en utredning om möjligheten att inrätta ett organ i anslutning till Forsknings- och innovationsrådet, en egen kommitté för de kulturella och kreativa sektorerna.

3.4 Förnyelse, hållbarhet och tillväxt möjliggörs

I värdekedjans olika delar finns medel och stöd tillgängliga för förnyelse, hållbarhet och internationalisering inom de kulturella och kreativa sektorerna. För att påskynda tillväxten inom de kulturella och kreativa sektorerna säkerställs i samarbete med intressentgrupperna att branschen har fungerande genomslagsincitament. Den kreativa kompetensens betydelse i forsknings-, utvecklings- och innovationspolitiken identifieras, vilket leder till nya produkter och tjänster som har framgång på marknaden. Nya tekniker och möjligheterna

inom den digitala utvecklingen utnyttjas för att främja dels tillgången till kultur, dels de kulturella och kreativa sektorernas kommersiella framgång. Målet är att lyfta Finland till toppen bland de nordiska länderna som skapare av nya kulturinnovationer och internationella genombrott.

- Finansieringsmodeller som lämpar sig för de kulturella och kreativa sektorerna tas fram för investeringar, kapitalisering, social ekonomi och andelsverksamhet. Dessutom skapas partnerskap mellan offentliga och privata finansiärer.
- Business Finland samt ämbetsverken för kultur och kulturarv identifierar företag inom den kreativa branschen som kunder. Finansieringsinstrumenten stödjer små företag och företagare inom de kreativa branscher och dem som nyligen inlett sin verksamhet.
- Vi säkerställer att aktörerna inom de kulturella och kreativa sektorerna också har möjlighet att dra nytta av statens FoUI-finansiering.
- Med hjälp av en tillväxtstrategi för de kreativa branscherna främjas affärsverksamhet som baserar sig på immateriellt kapital, kommersiellt livskraftiga tjänsteinnovationer som utnyttjar teknik och produktion av innehåll. Vi tar fram nya samarbets- och finansieringsmodeller som stöder utnyttjandet av kultur- och konstbranschernas potential vid skapande av samhällseliga innovationer som producerar socialt och mänskligt värde.
- Tillsammans med intressentgrupper upprättas principer för värdering av upphovsrätter och immateriellt kapital och dialogen mellan företag och finansiärer utökas.
- De kulturella och kreativa sektorernas verksamhetsförutsättningar förbättras i samband med insatserna för att stärka EU:s strategiska konkurrenskraft. Vi ger aktörerna inom dessa branscher mer information och råd om möjligheterna i de olika finansieringsprogrammen. Statligt stöd och incitament riktas till planering av projekt.
- Vi stöder uppkomsten av kompetenskluster med hjälp av EU-projektutkast och uppmuntrar till att ansöka om EU-finansiering.
- Vi säkerställer att de finländska företagen inom de kulturella och kreativa sektorerna kan utnyttja garantiinstrumentet inom ramen för InvestEU-programmet.
- Statlig utvecklingsfinansiering riktas till förnyelse av de kulturella och kreativa sektorerna och till utveckling av de verksamhetsmodeller och tjänster som är nödvändiga för att förverkliga värdekedjorna.
- För att stärka det strategiska samarbetet mellan finansiärerna inom branschen genomförs årligen ett målinriktat och konkret framtidsforum där privata stiftelser, regionala aktörer samt UKM och ANM tillsammans tar fram en analytisk lägesbild av de kulturella och kreativa sektorerna och en plan för gemensamma framtidsåtgärder. De konkreta målen är att utvidga finansieringsbasen för branschen, öka genomslaget och undvika överlappningar.

3.5 Samarbete och delaktighet ger kraft

De olika befolkningsgruppernas delaktighet i kulturen ska stärkas. Vi ska stärka och diversifiera värdenätverken genom samarbete mellan aktörerna inom de kulturella och kreativa sektorerna, genom tvärsektoriellt samarbete och genom forsknings-, utvecklings- och innovationspartnerskap. Genom sektorsövergripande kompetensnätverk, bättre myndighetssamarbete och en bättre matchning av utbildningen inom de kulturella och kreativa sektorerna med arbetslivet ökar både det mervärde som dessa branscher producerar och sysselsättningen.

- Vi vidtar åtgärder för att öka delaktigheten i de olika befolkningsgrupperna och stöder aktörskapet och sysselsättningen inom kulturbranschen för personer med olika bakgrund. Vi stöder kulturproduktionen på båda nationalspråken och beaktar den svenskspråkiga kulturens särskilda behov. Vi stöder i synnerhet mindre bemedlade och andra sårbara grupperns möjligheter att delta i kulturevenemang och fritidsintressen.
- För att främja samernas kultur, konst och kulturarv samarbetar vi med sametingen i fyra stater och med de myndigheter som ansvarar för kulturen och kulturarvet. Vi stärker statens stöd för främjande av samisk kultur.
- Vi stöder och främjar uppkomsten av partnerskap och värdenätverk för aktörerna inom kulturarvsbranschen, turistnäringen, företag och forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamheten.
- Vi stöder dataläskunnigheten inom kulturbranschen och utvecklar jämlika och innovativa sätt att producera data inom branschen samt utnyttjar dessa data när nya tjänster tas fram.
- Vi ökar samarbetet inom kulturbranschen och mellan närliggande branscher samt med internationella nätverk och infrastrukturer.
- Vi stöder kulturorganisationernas färdigheter och kompetens samt sektorsövergripande och internationellt samarbete i arbetet med att utveckla en databaserad publikrelation.
- I samband med utbildning och fortbildning ges de yrkesverksamma inom ungdoms-, social- och hälsovårdsbranschen bättre kännedom om och kunnande inom konst- och kulturbranschen, och deras förmåga att dra nytta av kunnandet stärks.
- Vi säkerställer att aktörerna inom de kulturella och kreativa sektorerna har det kunnande som behövs i företagsverksamhet och ekonomisk verksamhet.
- Arbetsgivarna uppmuntras att ge sina anställda kultur- och motionsförmåner till fullt belopp, vilket i hög grad gynnar människornas välbefinnande och livskraften bland aktörerna i branschen.
- Möjligheten att bredda användningsområdet för kultur- och motionsförmånen utreds.

3.6 En gemensam linje inom politiken

De olika sektorernas politiska åtgärder kompletterar varandra. Kulturen deltar på ett positivt sätt i arbetet för att lösa stora samhällsfrågor i enlighet med gemensamma mål. Kulturpolitikens regionala, nationella och internationella delområden är kopplade till varandra och bildar en sammanhängande helhet.

- Affärsmiljön inom de kulturella och kreativa sektorerna utvecklas som ett samarbete mellan olika politikområden. Genom utvecklingsåtgärder effektiviseras utnyttjandet av affärsmöjligheterna när det gäller kulturprodukter och kulturtjänster, så att utbud och efterfrågan möts bättre och det uppstår kommersiell framgång som upprätthåller företagsverksamheten.
- Vi stärker kulturaspekterna i det arbete som görs på nationell nivå för att uppnå målen för hållbar utveckling och vi inför indikatorer och mått för kulturell hållbarhet i de nationella hållbarhetsanalyserna.
- Konkreta åtgärder tas fram för att främja kulturen i kontexten hållbar utveckling. Åtgärderna inkluderas i den nationella strategin för hållbar utveckling 2022–2030 och i det nationella genomförandet av Agenda 2030. Dessutom integreras kulturaspekterna i de åtgärder som vidtas inom klimatpolitiken och inom skyddet av den biologiska mångfalden.
- Vi erkänner kulturens betydelse som en del av social- och hälsovårdstjänsterna samt verksamhet som förebygger ensamhet och segregation. HYTE-koefficienterna, som främjar välfärd och hälsa och ingår i välfärdsområdenas och kommunernas finansieringssystem, ges större vikt, och kriterierna och indikatorerna ändras så att de bättre stöder ett effektivt förebyggande arbete.
- Vi stärker den multiprofessionella specialkompetens som behövs när kulturens positiva inverkan på välbefinnandet ska utnyttjas och gör denna kompetens till en permanent del av verksamheten inom alla välfärdsområden.
- Det utarbetas ett åtgärdsprogram vars syfte är att främja barnens och de ungas välbefinnande och delaktighet. Särskild uppmärksamhet ägnas åt barnens och de ungas läs-, språk- och mediefärdigheter.
- Vi stärker den roll som konsten och kulturen har när det gäller att värna om bildningen i det alltmer digitaliserade samhället och påskynda hållbarhetsomställningen, bland annat genom etiskt utnyttjande av artificiell intelligens, genom stöd för digitala sätt att uttrycka sig själv på och genom inkludering av digitalt välbefinnande i planeringen av kulturtjänster.

3.7 Kulturens blomstrande verksamhetsmiljö

Staten stöder kulturen kraftigare än tidigare och investerar strategiskt i utvecklingen av de kulturella och kreativa sektorerna. De kulturella och kreativa sektorerna utgör ett blomstrande ekosystem för vilket vi har skapat verksamhetsförutsättningar genom ändamålsenlig reglering och möjliggörande finansiering. De fördelar som synergi mellan de kulturella och de kreativa sektorerna ger skapar mervärde mellan sektorerna och för samhällets olika sektorer.

- Den offentliga finansieringen och strukturerna för de kulturella och kreativa sektorerna förbättras fram till 2040 så att den kreativa ekonomins andel av BNP fördubblas.
- Vi främjar de kulturella och kreativa sektorerna genom att stärka värdekedjorna, förbättra upphovsrättens funktionalitet, göra det möjligt att införa immateriellt kapital i balansräkningen och använda de olika sektorernas tillväxtstrategier. Vi ser till att poster av immateriellt kapital kan beaktas i företagets balansräkning.
- Finansieringens förutsägbarhet förbättras bland annat genom fleråriga finansieringsplaner och genom att öka de fleråriga understöden. Vi utvecklar det strategiska greppet i fråga om statsunderstöden.
- Lagstiftningen om upphovsrätt och upphovsrättssystemet utvecklas och upprätthålls så att upphovsmännens ekonomiska och moraliska rättigheter är tryggade, lagstiftningen och systemet stöder en effektiv licensiering av rättigheter och en innovativ utveckling av inkomstmodellen, det råder en bättre balans mellan avtalsparterna, övervakningen av rättigheterna är effektiv och en avancerad digital infrastruktur används.
- Vid utveckling av AI-teknik tar vi på ett balanserat och transparent sätt hänsyn till upphovsmännens och andra rättsinnehavares intressen när det gäller upphovsrätt och ersättningar för användning av upphovsrättsskyddat material och även bredare samhälleliga intressen relaterade till utvecklingen av artificiell intelligens.
- Vi utreder en eventuell turistavgift och användning av den för främjande av kulturen

3.8 Kulturen alltmer internationell

Aktörerna inom de kulturella och kreativa sektorerna är knutna till internationella nätverk och aktiva på den internationella marknaden där de skapar betydande exportinkomster. För att kunnandet och yrkesskickligheten hos de som arbetar inom branschen ska förbli på internationell nivå krävs kontinuerlig växelverkan och nätverkande i många riktningar samt investeringar. Kulturen är en central del av det breda och mångsidiga

verksamhetsfältet inom Finlands yttre förbindelser. Dess egenvärde och den indirekta nytta som den genererar erkänns. Kulturens positiva inverkan på landsbilden främjar Finlands internationella framgång och näringspolitiska mål. Kulturen utnyttjas aktivt som en del av de yttre förbindelserna i ansträngningarna för att stärka det globala ansvaret samt de bilaterala och multilaterala samarbetsrelationerna.

- I samarbete med olika ministerier (UKM, UM och ANM), centrala aktörer inom de kulturella och kreativa sektorerna samt experter på internationalisering utarbetas en förvaltningsövergripande internationaliseringsstrategi för kulturen, en strategi som innehåller prioriteringar, mål, metoder för att stärka ekosystemen och centrala åtgärder. Till dessa hör att se till att stödsystemen är interoperabla, att utnyttja EU:s finansieringsprogram, att öka den internationella affärsverksamheten och kompetensen, att stärka samarbetet mellan kultur och turism samt förmedlingsledet och agenturkompetensen inom konstbranscherna. Strategin omfattar även den internationella rörligheten för de yrkesverksamma inom de kreativa branscherna och kulturen som en del av de yttre förbindelserna.
- Vi stärker strukturerna för internationaliseringsstödet samt finansieringsinstrumenten (bl.a. statligt exportstöd, produktionsincitament, administrativt lätt stödstruktur för deltagande i mässor o.d., en starkare roll för stöd- och förmedlarorganisationerna inom internationalisering).
- Vi främjar kunskaperna om immateriella rättigheter och förhandlingsfärdigheterna i de kulturella och kreativa sektorerna, i synnerhet inom internationell verksamhet, i enlighet med den nationella strategin för immateriella rättigheter.
- Vi förbättrar möjligheterna att arbeta och nätverka i Finland och utomlands för dem som är verksamma inom de kulturella och kreativa sektorerna – både de som befinner sig i Finland nu och de som kommer till Finland.
- Vi stärker den finländska konstens och kulturens andel i programmen för exportfrämjande resor och statsbesök, bland annat genom att ordna dessa i samband med betydande konst- och kulturevenemang, både i Finland och ute i världen. Med hjälp av kultur når våra budskap fram bättre och lämnar ett minnesspår hos mottagaren.

3.9 Mer kreativitet: kulturen som social och ekonomisk drivkraft för förändring

Till följd av alla ovan nämnda åtgärder (3.1–3.8) har det ökade kreativitetsskapet och kulturen förnyat Finland. Den positiva framtiden år 2040 är en följd av ett kontrollerat kulturellt skifte som har ökat människornas och naturens välmående via hållbar tillväxt.

4 Uppföljning och indikatorer

Konkretisering av mål, genomslag och mätning går hand i hand med insatser för att stärka kulturens ställning. En separat genomförandeplan utarbetas för redogörelsen och lämpliga indikatorer väljs för den. För uppföljningen av genomförandet föreslås att det för de kulturella och kreativa sektorerna inrättas ett organ vars mandatperiod sträcker sig över valperioder. Åtminstone följande prioriteras:

- stärkandet av kunskapsbasen om närings- och sysselsättningspolitiken i fråga om de kulturella och kreativa sektorerna
- stärkandet av forskningen och kunskapsbasen om hur utbildningen i kreativitet, uttryck och konstverksamhet används för att förbättra delaktighet och jämlikhet och vilka effekter utbildningen har
- framtagningen av en modell för kvalitativ och kvantitativ bedömning av kulturens genomslag
- forskningen om konstens och kulturens effekter på välbefinnande och ekonomi
- uppföljningen av arbetet inom kommunernas kulturverksamhet (TEA-visaren och utvärdering av kommunernas basservice, konstnärernas sysselsättning i regionerna).

Dessutom fortsätter arbetet med redogörelsen i fråga om främjandet av affärsverksamheten inom den kreativa ekonomin. Detta görs i de kreativa sektorernas tillväxtstrategiarbete (ANM). Vid mätning av genomförandet av redogörelsen och vid användning av indikatorer vid uppföljningen iakttas statsrådets kanslis riktlinjer om hållbarhetsbedömningar:

- antalet indikatorer för varje delområde bör vara begränsat
- nya indikatorer tas inte fram tills vidare, nuvarande uppgifter används
- kommunikationen om resultaten ska vara lättförståelig, förenklad och öppen.²⁰

²⁰ Airio et al. 2024.

5 Hur utarbetades redogörelsen?

Målsättningen var att den kulturpolitiska redogörelsen tas fram på ett så inkluderande sätt som möjligt så att redogörelsen leder till bättre och mer hållbara lösningar som gagnar en så stor del av samhället som möjligt, inte bara kulturfältet. De mest olikartade intressentgrupper involverades under hela arbetet med redogörelsen, från november 2023 till juni 2024 samt under den därpå följande remissrundan:

- I början av beredningsarbetet genomförde UKM en bakgrundsenkät. På enkäten erhöles 300 svar med synpunkter på sammanlagt 500 sidor.
- Resultaten behandlades vid ett kickoff-seminarium i hybridform i Helsingfors med 200 deltagare.
- Centret för konstfrämjande och UKM ordnade en regionrunda där man på sex orter (Kuhmo, Enare, Jyväskylä, Vasa, Villmanstrand och Vanda) diskuterade de kulturpolitiska åsikter som finns i regionerna. Centret för konstfrämjande ordnade dessutom ett femtiotal olika diskussionsmöten om den kulturpolitiska redogörelsen för intressentgrupper. Över 1 000 personer deltog i dessa evenemang.
- I syfte att främja arbetet med redogörelsen stödde Kulta rf ordnandet av "vardagsrumsdiskussioner". Dessa kunde vem som helst delta i och man kunde bjuda in arbetsgruppens medlemmar till dem. Ett webbformulär användes för att samla in resultaten av diskussionerna och resultaten analyserades för att få ett underlag för redogörelsen.
- UKM bjöd in kulturbranschens centralorganisationer till två webbdiskussioner i vilka 60 nyckelexperter från branschen deltog.
- På sociala medier ordnade ministeriet en kampanj riktad till unga vuxna som på 2040-talet kommer att vara i medelåldern, för att få reda på vilka åsikter och idéer de har om kulturpolitiken och dess framtid. Kampanjen genomfördes via ungdomsmediet RARE:s Instagramkonto, och den nådde totalt över 123 000 konton på sociala medier.
- Diskussioner fördes med olika ministerier samt deras arbetsgrupper och andra sakkunniga (t.ex. delegationen för stadspolitik och upphovsrättsfrågor) för att få stöd för arbetet med redogörelsen.
- På redogörelsens egen [webbplats](https://okm.fi/kulturpolitiska-redogorelsen) (<https://okm.fi/kulturpolitiska-redogorelsen>) fanns under hela beredningstiden ett frågeformulär som drygt 300 personer besvarade.
- Under september och oktober var redogörelsen ute på remiss och totalt 280 utlåtanden på totalt cirka 600 sidor erhöles. Redogörelsen färdigställdes utifrån utlåtandena.

Forsknings- och kulturminister Sari Multala tillsatte den arbetsgrupp som under tiden 9 november 2023–16 augusti 2024 skulle bereda den kulturpolitiska redogörelsen.

Arbetsgruppen hade följande medlemmar:

ordförande Elina Laavi, statssekreterare
Teemu Brunila, musiker, producent, kompositör-textförfattare
Eeva Furman, ledande sakkunnig, statsrådets kansli
Kaarlo Hildén, rektor, Konstuniversitetet
Ville Hytönen, ordförande, Suomen Kirjailijaliitto r.y.
Annakaisa Iivari, avdelningschef, social- och hälsovårdsministeriet
Juha Itkonen, författare, ordförande för Konstrådet
Riitta Kaivosoja, överdirektör, undervisnings- och kulturministeriet
Anita Lehtikainen, kanslichef, undervisnings- och kulturministeriet
Sören Lillkung, verkställande direktör, Svenska kulturfonden
Stuba Nikula, verkställande direktör, Helsingfors Evenemangsstiftelse
Paula Parviainen, kulturambassadör, utrikesministeriet
Susanna Pettersson, verkställande direktör, Suomen Kulttuurirahasto
Kaisa Rönkkö, direktör, Centret för konstfrämjande
Tomi Slotte Dufva, universitetslektor, Aalto-universitetet
Sakari Sokka, specialforskare, Cupore
Johanna Selkee, specialsakkunnig, Finlands Kommunförbund
Petra Tarjanne, konsultativ tjänsteman, arbets- och näringsministeriet
Paula Vesala, musiker, textförfattare, skådespelare, manusförfattare

Sekretariat, undervisnings- och kulturministeriet

generalsekreterare Liisa Suvikumpu
konsultativ tjänsteman Kimmo Aulake
kulturrådet Silja Hakulinen
direktör Minna Karvonen
administrativ assistent Marika Nyman
direktör Jorma Waldén
kulturrådet Johanna Vuolasto.

Arbetsgruppen höll tio möten och medlemmarna deltog i ett flertal diskussionsmöten och evenemang med anknytning till redogörelsen. Utöver i arbetsgruppsmötena deltog medlemmarna i arbetet i fyra underarbetsgrupper: 1) föränderlig teknik och artificiell intelligens (i egenskap av en omvärldsförändring), 2) finansiering och infrastruktur, 3) litteratur och läskunnighet och 4) barnens och de ungas utveckling till kulturarbetare och kulturanvändare. För att få ett underlag för arbetet gjorde arbetsgruppen också en utredning om internationella exempel på och modeller för kulturpolitik och kulturstrategier, särskilt från Europa och de övriga nordiska länderna.

Beredningen av redogörelsen har letts av Ministerarbetsgruppen för barn, unga och familjer, som ministrarna Anna-Maja Henriksson och Anders Adlercreutz varit ordförande för.

Bilagor

1. En omfattande beskrivning av nuläget

Under flera år – och årtionden – har den kulturpolitiska diskussionen dominerats av samma teman och önskemål: kulturbranschen bör få mer uppskattning och konstnärernas ställning förbättras, konst- och kulturinnehåll liksom kunnandet inom branschen bör användas mer i produkter och tjänster, gränserna mellan förvaltningsområdena bör överskridas och kulturen integreras i alla politikområden, finansieringen bör ökas och fler finansieringskällor göras tillgängliga och kulturlivet bör överlag bli mångsidigare och mer internationellt. Branschens aktörer, forskare, myndigheter och politiska beslutsfattare är ense om att dessa teman är de viktigaste, men ändå tycks en tillräcklig utveckling inte ske.²¹

Detta beror åtminstone på att branschen producerar värden av så många olika slag, att det finns utmaningar i fråga om definitioner och därmed med mätbarheten, att branschen är fragmenterad och att identifierbarheten är svag. När det saknas förståelse för det värde som kulturen skapar eller förmåga att kommunicera eller mäta värdet, när det saknas kännedom om kulturarbetarna eller förståelse för deras arbete, som skiljer sig från arbetet i andra branscher, är det inte så konstigt att inga stora segrar uppnåtts.²²

Att samhället blir alltmer informationsbaserat medför även inom de kulturella och kreativa sektorerna utmaningar för datainsamlingen och statistikföringen, där det fortfarande finns brister. Även om sektorerna är delar av samma värdekedja, sker ingen granskning av helhetsbilden någonstans och det har inte utsetts någon ansvarig aktör för denna uppgift. Affärsmodellerna för utnyttjande av kulturdata är ännu outvecklade, vilket innebär sämre synlighet och genomslag för konst, kultur och kulturarv.

Coronapandemin i början av 2020-talet visade hur sårbara kultur- och turismbranscherna är. Även om staten beviljade statsbidrag och annat stöd kunde skador på det kulturella ekosystemet inte undvikas. Att stärka kulturbranschen så att den kan stå emot olika hot i framtiden anses vara samhällsligt viktigt.²³ De kulturella och kreativa sektorerna befinner sig i

²¹ Karhunen 2024; *Kulturens tid är nu och alltid 2022*; *Kulttuuribarometri 2022*; *Kulttuurialan tulevaisuus 2022*; *Kulttuuripoliittisen selonteon taustakysely 2023*, OKM.

²² Att mäta det värde av många slag som kulturbranschen producerar är svårt överallt. Inte heller SROI (*Social Return on Investment*), som är populärt i Storbritannien, är lämpligt för allt, se *Nicholls et al. 2012*.

²³ En omfattande utredning som publicerades våren 2024 lyfter fram de problem som coronapandemin medförde för konstnärerna och kulturbranschen i Finland, se *Vesala et al. 2024*. För de nordiska ländernas del, se även *Jakonen & Hjort-Ijäs 2023*.

samma hållbarhetsomställning som det övriga samhället, och en förändring av tänkesätten är nödvändig. Framtiden kräver att branschen utvecklas på många olika sätt, och för detta behövs reformer av finansieringen och strukturerna.

Strukturer, finansiering och ekonomiska effekter

Till kulturpolitiken inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde hör följande helheter samt normstyrningen och främjandet av finansieringen av dem: konsten, kulturen, kulturarvet, det allmänna biblioteksväsendet, statsgarantin för konstutställningar, konstnärs- och journalistpensionerna, upphovsrätten, främjandet av jämlikhet och kulturell mångfald samt den grundläggande konstundervisningen. Det statliga stödet till museerna, arkiven, biblioteken, teaternätverket, musiken och de yrkesverksamma inom kulturbranschen bildar ett långt historiskt kontinuum ända från mitten av 1800-talet. För detta finns grunder i lagstiftningen, även i grundlagen som tryggar medborgarnas kulturella rättigheter och rätt till eget språk och kultur.²⁴

Hushållen finansierar kulturen mest, med cirka 5 miljarder euro per år. Den offentliga förvaltningen, det vill säga staten och kommunerna, finansierar kulturen med cirka 2,2 miljarder euro. Det finns stora skillnader mellan kommunerna, bland annat skillnader som hänger samman med kommunens storlek och kulturutbudets omfattning. Det finns en klar ekonomisk grund för offentlig finansiering av kulturen: den avhjälper brister på marknad och ger betydande positiva externa effekter och samhällelig nytta. Dessutom riktas stöd till verksamhet som förnyar samhället och verksamhet som upprätthåller kulturens grund.²⁵

Stiftelsernas och företagens andel av kulturfinansieringen är mindre än 200 miljoner euro, men i summan ingår inte till exempel pengar som religiösa samfund och motsvarande använder för kultur. Exempelvis de lutherska församlingarnas årliga verksamhetskostnader inom arbetsområdet musik uppgår till cirka 30 miljoner euro. Religiösa samfund har även annan konst- och kulturverksamhet samt idrotts- och klubbverksamhet. De religiösa samfundens betydelse när det gäller att värna och främja kultur är på många sätt betydande, och de spelar en central roll som värnare och förmedlare av kultur och kulturarv. Kyrkorna och församlingslokalerna runtom i Finland är också betydande möjliggörare av kulturverksamhet och interaktion.²⁶

Tillväxten inom de kulturella och kreativa sektorerna är i allt högre grad ett resultat av internationalisering, där Finland har mycket outnyttjad potential i förhållande till jämförelseländerna. Arbetet för att utveckla verksamhets-, produktions- och finansieringsmodellerna för branschen i syfte att stödja

²⁴ Finlands grundlag 731/1999, 16–17 §.

²⁵ *Statistikcentralens struktur- och bokslutsstatistik över företag 2023*.

²⁶ Kivelä et al. 2023.

internationaliseringen har varit kortsiktig och sporadisk. En enhetlig modell lämpar sig inte för alla kulturella och kreativa branscher, utan lösningarna måste skräddarsys baserat på den verksamhets- och inkomstmodell som används inom varje enskild bransch.

Den diskussion som förs i Finland om kulturens värde skiljer sig rätt så mycket från diskussionen i många andra länder, där kultur- och konstbranscherna inte i samma utsträckning behöver rättfärdiga sig själva om och om igen. En slutsats som kan dras utifrån redogörelsens omfattande bakgrundsmaterial är att vi måste hitta sätt att öka inte bara beslutsfattarnas utan också den breda allmänhetens förståelse för kultur- och konstbranschens ekosystem och för hur de innehåll eller egenskaper som upplevts som värdefulla i verkligheten uppstår. Konsumenternas val och värderingar är avgörande för hela kulturbranschens utveckling.²⁷

Investeringar i kulturbranschen ger kumulativa ekonomiska effekter till exempel i form av upphandlingar och köp av tjänster samt köpkraft tack vare löner och skatteinkomster och genom att de skapar efterfrågan på tjänster inom andra branscher. Vid bedömning av avkastningen på kapital som investeras ska inte bara det ekonomiska värdet beaktas utan även bland annat den ökning av välbefinnandet, det sociala och kulturella kapitalet och bildningskapitalet som investeringen ger liksom värdet av de tjänster och den nytta som skapas för samhället och befolkningen.²⁸ Men i Finland identifieras inte alltid denna helhet och värdekedjan inom de kreativa branscherna – det finns en tendens i den offentliga debatten att betrakta kulturbranschen som enbart en utgiftspost.

Region-, stads- och landsbygdsutveckling

Den differentiering av kommunerna som pågår avspeglas i kulturtjänsterna. Nationella institutioner, stora evenemangsarenor samt konst- och kulturinstitutioner och konstsammanslutningar som får statsandelar är koncentrerade till städerna. I små kommuner har understöden och organisationerna en särskilt stor betydelse, likaså utbudet i biblioteken, medborgarinstituten och den grundläggande konstundervisningen. I glest befolkade landsbygdsliknande områden engagerar sig de kulturella och kreativa sektorerna starkt i livsmiljön, kulturarvet och erfarenhetsvärlden.

De regionala och lokala skillnaderna i kulturinvesteringar är stora, vilket direkt påverkar kulturutbudet, användningen av kulturtjänster och konstnärernas möjligheter att få arbete. Kulturen är en del av kommunernas basservice och ingår i statsandelen för kommunal basservice. Att ordna biblioteks- och kulturverksamhet hör till kommunernas lagstadgade uppgifter. Största delen av

²⁷ En analys av förhållandet mellan konst och ekonomi som fortfarande är aktuell finns i Klamer 1997.

²⁸ Om bildningens betydelse även som förutsättning för ekonomisk tillväxt, se Nussbaum 2011.

kommunerna får inte den separata statsandelen för konst- och kulturinstitutioner, eftersom endast en del av kommunerna har sådana kulturinstitutioner som är berättigade till den. I statsandelen för basservice är kulturens (biblioteken, kommunens kulturverksamhet och den grundläggande konstundervisningen enligt antalet invånare) andel liten, högst ett par procent, det vill säga cirka 70 miljoner euro.

Kulturen är en etablerad del av stadspolitiken. Också i Finland är städernas betydelse som grogrund för kultur, kreativitet och innovationer stor, och städerna styr i allt högre grad utvecklingens riktning. Kulturen är en del av stadsutvecklingen, internationaliteten och näringsverksamheten, vilket syns i städernas investeringar, attraktionskraft och stadsbild.²⁹

Via statsandelar finansierar staten verksamhetsenheter inom scenkonst och museer runtom i Finland samt nätverket av läroanstalter inom den grundläggande konstundervisningen. Också en del av kommunerna deltar i hög grad i upprätthållandet och finansieringen av dessa nätverk. Utöver de allmänna biblioteken, den grundläggande konstundervisningen och barnkulturnätverket har även det fria bildningsarbetet och de olika kyrkosamfundet och församlingarna en betydande roll när det gäller att lokalt och regionalt upprätthålla kulturutbudet och främja sysselsättningen samt den frivilliga verksamheten. En sämre ekonomisk situation i kommunerna och staten kan innebära mindre resurser för kulturen och göra det svårare att upprätthålla det regionala utbudet.

Samarbetet på regional nivå är viktigt: det möjliggör att resurser, utbud och kunnande kan samlas och förmedlas både som närservice och digitalt. I kulturpolitiken blir det allt viktigare att beakta den språkliga och kulturella mångfalden samt att stärka jämlikhet, tillgänglighet och delaktighet i större omfattning i de olika delarna av landet, oberoende av den befintliga kommun- och regionstrukturen.

Deltagande i och konsumtion av kultur

Enkätundersökningar visar att kulturen intresserar finländare oberoende av ålder, bostadsort och inkomstklass. Aktiva kulturkonsumenter finns i alla Finlands regioner och samhällsklasser. Under det senaste decenniet har politiska ståndpunkter inte längre inverkat lika mycket på kulturkonsumtionen. Respondenterna deltog oftast i eller ägnade sig åt kultur genom att läsa eller lyssna på böcker och genom att besöka bibliotek, biografer eller museer. Majoriteten (63 %) av alla respondenter understödde att konsten beviljas stöd, och hela 76 % understödde att kulturarv skyddas och förvaltas med offentliga medel, så att alla medborgare kan komma i åtnjutande av dem.³⁰

²⁹ Helve & Holstila 2024, 59–81.

³⁰ *Kulttuuribarometri 2022; Kulturarvsbarometern 2021.*

Jämlikhetsutvecklingen i fråga om deltagande i kultur har varit god i de olika kommunerna. 94 procent av kommunerna rapporterar att de genom ett permanent förfarande möjliggör invånarnas deltagande i kultur och frivillig kultur- och kulturarvsverksamhet. Man är särskilt nöjd med bibliotekstjänsterna, som är de mest använda kommunala tjänsterna. Kommunerna tar allt bättre hänsyn till olika befolkningsgrupper, såsom arbetslösa, personer med invandrarbakgrund och personer som bor på institutioner.³¹

De regionala och lokala skillnaderna i användningen av och tillgången till konst, kultur och kulturarv är, liksom i välfärden, fortfarande stora. Huvudstadsregionens, landskapscentrumens och de små kommunernas utmaningar och lösningsmodeller skiljer sig från varandra. I hela landet upplevde i genomsnitt 20 procent av de vuxna att det inte finns tillräckligt med kulturtjänster i det egna området. I missnöjet med tjänsteutbudet finns det skillnader mellan landskapen. Störst är missnöjet i norra och östra Finland samt i landskapen Österbotten och Mellersta Österbotten. Mest nöjd med utbudet är man i landskapen Nyland och Egentliga Finland.³²

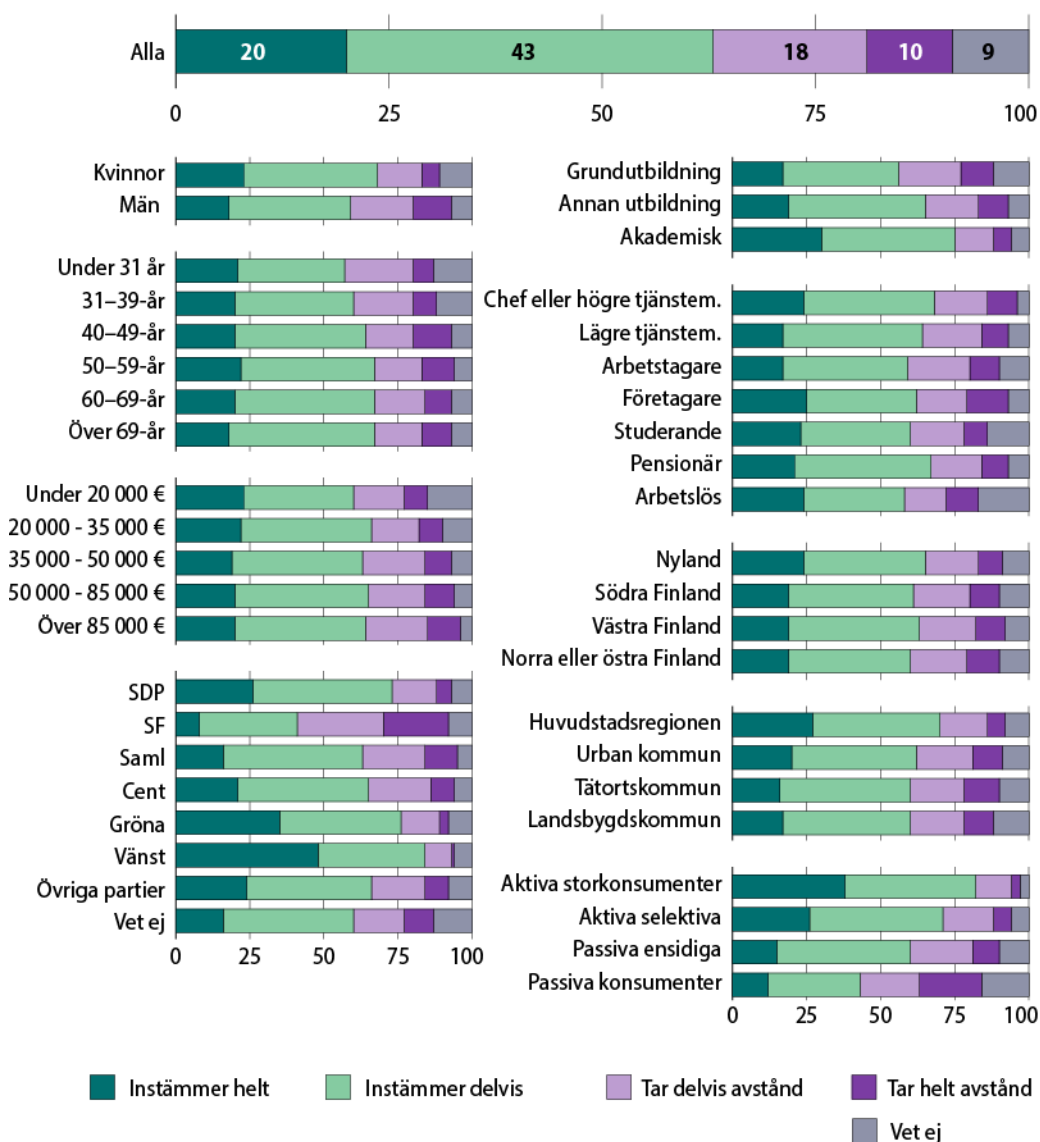
³¹ TEA-visaren, Kultur; Saukko et al. 2023. Undersökningen *Hälsosamma Finland 2022 (på finska)* visar att personer som deltar i kulturverksamhet har bättre upplevd hälsa; se även undersökningen *Kuntalaistutkimus 2020 (på finska)*.

³² Enkäten *Hälsosamma Finland 2022, kultur (på finska)*.

Svar på påståendet:

"Konsten bör stödjas med skattemedel så att alla har möjlighet att njuta av den"

Procent

Figur 5. Finländarnas förhållande till konst och kultur kartlades 2022 i en omfattande undersökning som utfördes av Kantar Public på uppdrag av Suomen kulttuurirahasto. Som jämförelsematerial användes en motsvarande enkät som utfördes 2013. [Kulttuuribarometri 2022 \(på finska\)](#).

Unga vuxna och andra i arbetsför ålder är aktiva användare av kulturtjänster, men i takt med att människor åldras minskar användningen. Bland pensionärerna är användningen av kulturtjänster vanligare bland dem som rapporterar att deras hälsa är god än bland dem som har en sämre hälsa.³³

När det gäller personer i arbetsför ålder finns inga större skillnader mellan inkomstklasserna i fråga om användningen av kultur. De som förtjänade mindre satsade lika mycket på kulturtjänster som de som förtjänade mer. I vilken mån kultur används beror alltså mer på det personliga intresset eller bristen på det än på ens ekonomiska ställning. Men i pensionsåldern inverkar inkomstnivån. Att personer i pensionsåldern med små inkomster använder kulturtjänster i så liten utsträckning kan bero på det ringa utbudet av kulturtjänster i glesbygden. I glesbygden leder befolkningsminskningen till att antalet personer som använder tjänsterna minskar och till att servicenätverket blir glesare. I synnerhet i östra Finland och överlag i gränstrakter behövs planmässighet för att utveckla kulturens roll som stärkare av resiliensen.³⁴

Attityden till kultur och deltagande i kulturevenemang går i arv från generation till generation. Finländarna kan indelas i tre olika grupper beroende på hur de förhåller sig till kultur. Den första gruppen har en positiv inställning till högkultur och tror att kulturdeltagande är kopplat till kulturkapital och samhällstillhörighet. Den andra gruppen förhåller sig pragmatiskt till kulturdeltagande och har inga tankar om att deltagandet är kopplat till kulturkapital eller till visande av status. Personerna i den tredje gruppen däremot motsätter sig trotsigt och även fientligt särskilt den kultur som de upplever som högkultur och anser att delaktighet i kultur inte är något för dem. Hur vi ska förhindra att denna negativa spiral fortsätter är en mycket viktig fråga. I uppdateringen av *Säkerhetsstrategi för samhället* fastställs att kulturtjänsternas insatser för att nå befolkningsgrupper med en sämre ställning och för att främja interaktion och möten inom kulturen är viktiga delar av verksamhetsmodellen för den övergripande säkerheten.³⁵

Barn, unga och möjligheten att skaffa sig ett yrke genom en hobby

Samhällets gemensamma uppgift är att se till att barnens och de ungas rätt att delta i konst och kultur tillgodoses. När det gäller produktion, upplevelse och

³³ Se t.ex. *Kulttuuribarometri 2022*.

³⁴ Kalenius & Bernelius & Hyvönen 2024 (på finska, presentationsblad på svenska) ; *Enkäten Hälsosamma Finland 2022, kultur* (på finska).

³⁵ Docent Riie Heikkilä har genomfört flera studier om ämnet, se t.ex. *Heikkilä 2017*, 6–19. *Säkerhetsstrategi för samhället 2024* (statsrådets proposition stadfästas före utgången av 2024). Se även *Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 27/2016*.

kunnande inom kultur betraktas barn och unga som aktiva medborgare.³⁶ Den allmänna befolkningsutvecklingen har lett till en koncentration av barn och unga i stadsregionerna. Urbaniseringen förbättrar kulturens tillgänglighet. Redan inom en snar framtid, år 2030, kommer det att finnas 80 kommuner i Finland där det föds färre än 15 barn per år. Andelen barn och unga med utländsk bakgrund ökar särskilt i huvudstadsregionen och andra stora städer. I och med den kulturella och språkliga mångfalden blir också kulturarvet mångsidigare.³⁷

I och med stadssegregationen skiljer sig möjligheterna att utöva och njuta av kulturtjänster mellan stadsdelar och mellan sociala grupper. I mer glest befolkade områden innebär de långa avstånden och det ringa utbudet av kulturtjänster att tjänster används mindre och att tillgängligheten till tjänster och möjligheterna att ägna sig åt kultur blir sämre.

De flesta finländare är intresserade av framtiden, upplever att de kan påverka den och förhåller sig optimistiskt till framtiden. Ungdomarnas oro för miljön och allmänna ångest har dock ökat.³⁸ Konst- och kulturverksamhet ger barnen möjlighet att uttrycka sig själva, en kanal för kulturell reflektion och en plats där de kan föreställa sig olika framtider. Att arbeta och skapa tillsammans är också ett sätt att skapa broar mellan olika kulturer. När man stöder barnens och de ungas växande är det viktigt att skapa en gynnsam miljö och visa den frivilliga kulturverksamheten uppskattning.

Digitaliseringen är starkt närvarande i barnens och de ungas liv: smarta enheter, sociala medier och spel präglar vardagen och spelar en viktig roll i skapande och upprätthållande av sociala relationer, som tidsfördriv, i lärande och som kreativ uttrycksform. Majoriteten av ungdomarna upplever att de hör till gemenskaper på nätet. Med tanke på det digitala välbefinnandet är det viktigt att digitala kulturtjänster och digitalt innehåll planeras utifrån barnens och de ungas behov och så att de stärker deras rättigheter i de digitala miljöerna.³⁹

Läskunnighet och läsning stärker barnens och de ungas välbefinnande, förbättrar deras inlärningsresultat och ger dem goda färdigheter inför övergången till arbetslivet. De allmänna biblioteken har en central roll när det

³⁶ *FN:s konvention om barnets rättigheter* betonar alla barns rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Denna konvention är det människorättsavtal som har ratificerats av flest länder, och i Finland har den varit i kraft på lagnivå sedan 1991. *FN:s konvention om barnets rättigheter 60/1991*. Se även *Unescos riktlinjer för konst- och kulturutbildning 2024*.

³⁷ *Prognos för befolkningen med främmande språk i landskapet Nyland för åren 2022–2040* (på finska; förord och sammandrag på svenska).

³⁸ Se *Lähdemäki-Pekkinen et al. 2023*; *Kivijärvi 2023*; *Hälsa i skolan 2023*.

³⁹ Mer om spelens betydelser särskilt i *Kemppainen 2024*; om nätgemenskapernas betydelse för unga särskilt *Kivijärvi 2022*; om digitalt välbefinnande bl.a. *Allmän kommentar nr 25 från FN:s kommitté för barnets rättigheter*.

gäller att främja barns, ungas och familjers läsning och introducera dem i litteraturens värld. Dessutom främjar de kritiskt tänkande och mediefärdigheterna. År 2023 gjordes 83 miljoner lån i de allmänna biblioteken, och av dessa bestod 36 miljoner av skön- och facklitteratur för barn.⁴⁰

Att sörja för konstens och kulturens framtid kräver insatser för att vägarna via yrkesutbildning eller högre utbildning till yrkesverksamhet inom konst och kultur förblir öppna och attraktiva. Samtidigt ska vi stärka de färdigheter som är avgörande för framtiden och som definierats av World Economic Forum: ju mer avancerad den nya tekniken och den artificiella intelligensen blir, desto viktigare blir de mänskliga färdigheterna, såsom kreativitet, nyfikenhet och emotionell intelligens.⁴¹

De tio mest efterfrågade färdigheterna i framtiden

Det förväntas att följande färdigheters betydelse kommer att öka allra snabbast fram till 2027

	Kognitiva färdigheter	Tekniska färdigheter	Själv-förmåga	Lednings-färdigheter	Förmåga att engagera
1	Kreativt tänkande				
2	Analytiskt tänkande				
3		Teknisk läskunnighet			
4			Nyfikenhet och ständigt lärande		
5			Resiliens, flexibilitet och snabbhet		
6	System-tänkande				
7		AI och Big Data			
8			Motivation och självkännedom		
9				Ledning av kompetens	
10					Service-inriktning och kundservice

Figur 6. De färdigheter som konstfostran ger, såsom kreativitet, nyfikenhet, flexibilitet, och motivation är nyckelfärdigheter i framtiden enligt World Economic Forums (2023) [prognos](#).

⁴⁰ *Statistik för allmänna biblioteken i Finland*

⁴¹ *The Future of Jobs Report 2023*.

Konst- och kulturföstran inom småbarnspedagogiken och i grundskolans konst- och färdighetsämnen skapar grunden för konstutbildningen. Till skolans fostrande uppgift hör att säkerställa att det finländska kulturarvet förmedlas till nya generationer. I detta ingår också att värna om skolornas festtraditioner med vårfester och julfester. Skolan ska fortsatt vara en plats för trygg uppväxt.⁴² Det tillgängliga systemet med grundläggande konstundervisning möjliggör långsiktiga och målinriktade studier som avancerar från nivå till nivå inom de olika konstområdena från tidig barndom till vuxen ålder och skapar också grunden för yrkesverksamhet. Det finns dock ett allt större behov av konstnärlig tilläggsutbildning för specialbegåvade barn och unga.⁴³

När man utvecklar kulturtjänster och nätverk av kulturtjänster är det viktigt att se till att konst- och kulturtjänster som involverar barn och unga samt undervisningen och föstran i konst och kultur är pedagogiskt och innehållsmässigt högklassiga. Det är även viktigt att de är tillgängliga och tillgodoser behoven i fråga om användning av och deltagande i tjänsterna – både tjänster med låg tröskel och långsiktig användning av tjänster. För att öka den regionala jämlikheten, förbättra tillgången och tillgängligheten i fråga om barnkultur, föstran och undervisning i konst och kultur och för att effektivt utnyttja resurserna är det nödvändigt att upprätthålla och utveckla gemensamma strukturer och verksamhetsmodeller på både lokal och regional nivå.

Kulturarbetarnas ställning bör förbättras

Den kulturpolitiska debatten präglas av oro för konstnärernas utkomst. Oron är akut och motiverad, särskilt inom de visuella branscherna där det finns få organisationer som erbjuder arbete. Typiskt för de yrkesverksamma inom de kulturella och kreativa sektorerna är att deras utkomst är splittrad, att de har flera arbets- eller uppdragsgivare och att de ibland arbetar som anställda, ibland som företagare. Utkomsten består ofta av inkomster från uppdrag, korta produktionsspecifika anställningar, stipendier, försäljning av verk och upphovsrättsersättningar. Det är typiskt att man får sin utkomst växelvis som stipendiat, löntagare och företagare. För många kan ställningen på arbetsmarknaden förändras flera gånger per år.⁴⁴

Av konstnärerna på det fria fältet är det få som har ett rent konstnärligt arbete som huvudsaklig utkomstkälla. Lön samt arvoden och arbetsersättningar är centrala inkomstkällor för konstnärerna, som anställda utför de ofta ett arbete som inte är konstrelaterat. En fjärdedel av respondenterna hade inkomster från ett företag och en dryg fjärdedel av konstnärerna hade fått arbetslöshetsförmåner. Plattformsekonomin hade betydelse för yrkeskonstnärerna inom vissa konstområden, och det handlade särskilt om

⁴² *Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering.*

⁴³ Se särskilt Ilmola-Sheppard et al. 2021.

⁴⁴ Jakonen et al. 2021.

användning av onlinetjänster som förmedlar verk eller produkter.⁴⁵ Konstnärer arbetar ofta till exempel som lärare eller i branschorganisationer eller så har de ett arbete som inte har något samband med deras yrkesskicklighet och som gör det möjligt för dem att ägna sig åt konstnärligt arbete. De utkomstformer som är typiska för de kulturella och kreativa sektorerna medför enligt flera utredningar utmaningar när det gäller att tillgodose de sociala rättigheterna. Vårt nuvarande system för social trygghet är stelbent när det gäller att identifiera det sätt att försörja sig på som är typiskt för branschen.

Frågor som gäller den sociala tryggheten för självsysselsatta, stipendiater och löntagare har diskuterats mycket ända sedan början av 2000-talet, men man har inte lyckats genomföra någon omfattande reform. Statsminister Petteri Orpos regering ska ta fram en modell för kombinationsförsäkring i syfte att förbättra den sociala tryggheten för personer som är både företagare och löntagare. Reformen underlättar situationen för frilansare och ensamföretagare som arbetar inom de kulturella och kreativa sektorerna. Om kombinationsförsäkringen börjar gälla stipendiaterna, är det fråga om en reform som strukturellt är likadan som reformen år 2009, då LFöPL-pensionsförsäkringen började gälla även stipendierna.

De som arbetar i kortvariga anställnings- och uppdragsförhållanden inom de kulturella och kreativa sektorerna har inte bara problem med den sociala tryggheten. De har ofta också sämre möjligheter än andra arbetstagare att använda sig av arbetsgivarens företagshälsovård, arbetslokaler och arbetsredskap eller att få ta del av åtgärder som syftar till att utveckla arbetslivet och som förutsätter en arbetsgivares initiativ.

Under de senaste åren har det även inom de kulturella och kreativa sektorerna förekommit fall av diskriminering, osaklig behandling och trakasserier, delvis till följd av branschens maktstrukturer och atypiska anställningsförhållanden. Dessa förekommer i produktioner och arbetsgrupper samt inom konstområden där dessa arbetsformer är typiska, det vill säga i synnerhet inom scenkonsten och audiovisuella produktioner. För konst- och kulturbranschen har etiska anvisningar nyligen blivit klara, och när dessa har blivit etablerade kommer kulturarbetarnas välbefinnande (i arbetet) antagligen att förbättras.⁴⁶

Verksamheten på det fria fältet och inom ramen för statsandelarna

Som det fria fältet kan man definiera de som yrkesmässigt producerar, framför och gör konst utanför statsandelssystemet. Det fria fältet är ett brett begrepp som omfattar enskilda konstnärer och arbetsgrupper som består av konstnärer samt de sammanslutningar som inte omfattas av statsandelssystemet. Kännetecknande för verksamheten är ständiga förändringar, vilket innebär att det är svårt att göra exakta statistiska analyser av fältet. Å andra sidan, det att

⁴⁵ Ruusuvirta et al. 2024.

⁴⁶ *Etiska anvisningar för konst- och kulturbranschen.*

verksamheten befinner sig i ett tillstånd av förändring möjliggör också den för verksamheten kännetecknande friheten, självständigheten, flexibiliteten och även snabba förnyelser.

Under de senaste åren har de traditionella genregränserna inom konsten delvis övergetts, och konstnärligt tänkande och mångkonstnärligt arbete som överskrider genrer har blivit allt vanligare. Detta har gett upphov till nya konstnärliga uttrycksformer. Mångkonstnärligt arbete utförs både i samarbete med andra konstnärer och självständigt. Till exempel inom spel- och filmbranscherna kombineras många traditionella konstformer, såsom visuell design, musik och historieberättande. Särskilt på det fria konstfältet har man möjlighet att förnya formerna för att göra konst, eftersom konstarbetarna inte är bundna till finansiärer eller en viss publik. Fria konstnärer är förnyare som får möjlighet att utvecklas med hjälp av behovsprövad statlig finansiering, men deras ställning är instabil och framtiden svår att förutse.

Det finns dock betydande skillnader inom konstbranscherna, vilket också har påverkat verksamhets-, utvecklings- och finansieringsstrukturen för dem. Till exempel i arbetet inom scenkonsten är växelverkan med andra stark, varför även strukturerna för den skiljer sig avsevärt från strukturerna för den visuella branschen. Bland annat bildkonst och litteratur är så kallade individuella konstformer och stöder sig i hög grad på stipendiesystemet, eftersom man inom dessa områden i huvudsak arbetar som fria konstnärer.⁴⁷

Kännetecknande för sammanslutningarna inom det fria fältet är att de är små och har lätta administrativa strukturer. I sammanslutningarna, där "alla gör allt", står man också inför utmaningar när det gäller professionalism och konstnärernas utkomst. Å ena sidan utförs en betydande mängd talkoarbete, å andra sidan saknar de som har ett företag möjlighet att ansöka om stöd.

Inom de kulturella och kreativa sektorerna känner man oro och osäkerhet inför framtiden. Att den upplevda bristen på uppskattning är stor framgår tydligt av bakgrundsmaterialet till den kulturpolitiska redogörelsen.⁴⁸ Vid sidan av ökad kulturfinansiering är det oftast återkommande önskemålet från konstarbetarna att den offentliga finansieringen på ett relevant sätt ska stödja konstgemenskaperna så att det finns tydliga kriterier för finansieringen och så att finansieringen tillgodoser de behov som identifierats i värdekedjorna.

Reformen av statsandelssystemet för scenkonsten 2022 var en totalreform. För dem som omfattas av statsandelarna för scenkonst har de fleråriga finansieringsplanerna, som infördes genom reformen, ökat förutsägbarheten, kvaliteten och möjligheterna att utveckla och experimentera. När det gäller de yrkesverksamma inom det fria fältet för scenkonst leddes genomförandet av reformen av Centret för konstfrämjande. Man har stärkt strukturerna för de

⁴⁷ Se [Sokka et. al. 2023](#).

⁴⁸ *Enkät som genomfördes på förhand för den kulturpolitiska redogörelsen 2023 och utlåtanden som erhöles under arbetet med redogörelsen, UKM.*

sammanslutningar som hör till de fria grupperna genom att höja eurobeloppen för verksamhetsunderstöden och genom att införa treåriga understöd.

Det centrala målet med reformen av statsandelarna för museerna 2019 var att stärka de museer som har regionalt ansvar och de som har riksansvar. Ansvarsmuseerna ska utveckla samarbetet mellan museerna inom sitt verksamhetsområde och sitt ansvarsområde och erbjuda sakkunnigtjänster bland annat för främjandet av den regionala visuella konsten och för värnandet om kulturmiljöer. I en utvärdering av statsandelssystemet för museer konstaterades att den reviderade lagstiftningen har förtydligat det strategiska uppdrag som museerna med riksansvar och regionalt ansvar har och att den har framhållt genomslagets betydelse. Den största utmaningen gäller samordningen av ansvarsmuseernas finansiering och ökade ansvar.⁴⁹

I och med befolkningskoncentrationen behövs fler kulturtjänster i regionerna och tillväxtcentrumen, men samtidigt måste tillgången på tjänster i glesbygden tryggas. Mer turnéverksamhet inom scenkonsten, gemensam användning av lokaler och fler museitjänster är exempel på goda metoder. Koncentrationen av personer som har ett främmande språk som modersmål till huvudstadsregionen och den allt större kulturella mångfalden ökar behovet av både scenkonstverksamhet på andra språk liksom andra tjänster och verksamhetsformer som tillgodoser behoven av språklig och kulturell mångfald.

Kulturbranschen som näringsgren

De utmaningar som Finlands ekonomi står inför, såsom övergången till en digital serviceekonomi, de globala digitala jättarnas dominans och de små investeringarna i immateriellt kapital (särskilt jämfört med Sverige eller USA), berör också företagen inom de kulturella och kreativa sektorerna. FoU-verksamheten och finansieringen av den är inte tillräckligt kopplade till främjandet av de kreativa sektorerna, trots att de kulturella och kreativa sektorerna med tanke på ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft är en betydande basindustri och upplevelseekonomi.⁵⁰

Tillväxt kräver investeringar. Affärsmodellerna inom de kulturella och kreativa sektorerna medför egna svårigheter för utvecklingen av affärsverksamheten i branschens företag. Liksom på andra håll i Europa är största delen av de finländska företagen i branschen små och medelstora företag och mikroföretag, som ur finansiärernas synvinkel i allmänhet inte har tillräcklig trovärdighet för att attrahera investeringar. Den offentliga finansieringen av näringsverksamhet riktas till forskningsbaserat utvecklingsarbete, som inte görs i företag vars produkter och tjänster uppstår i kreativt arbete.⁵¹

⁴⁹ Uusikylä – Köppä – Lintinen 2024.

⁵⁰ Se Koski – Pajarinen – Rouvinen 2024a och 2024b.

⁵¹ Fortfarande aktuell är denna arbetsgruppsrapport från 2017: *Den kreativa ekonomin och skapandet av immateriellt värde som spetsområden* (på finska, presentationsblad

I Finlands näringsstruktur har å ena sidan investeringsnyttigheterna, å andra sidan tekniken en stor roll. I affärsverksamhet inriktad på konsumenter är beröringspunkterna betydligt fler. Denna affärsverksamhet har dock en utmanande ställning i det pågående ekonomiska skiftet. Verksamhetsmiljön, som ständigt förändras, kräver förmåga till flexibel förnyelse, nytt kunnande och nya typer av finansiella instrument. För mikroföretag finns inga sådana tillgängliga eller så är kostnaderna för höga.

Inom EU lanserades under den föregående budgetramperioden lånegarantiinstrumentet Guarantee Facility för de kreativa branscherna som en del av programmet Kreativa Europa. Under den nuvarande finansiella ramperioden har garantiinstrumentet varit en del av InvestEU-programmet. Finland är en av de sista medlemsstaterna där garantiinstrumentet inte har införts, vilket beror på att ingen villig förmedlande organisation har hittats.

Det immateriella kapitalets betydelse i den ekonomiska produktionen ökar ständigt. Trots detta, till skillnad från läget i alla jämförbara länder, ökar inte de kulturella och kreativa sektorernas andel av Finlands nationalekonomi. Produktionen och förädlingsvärdet inom dessa sektorer har ökat i euro, men deras andel av samhällsekonomin minskar. Också sysselsättningen har minskat trendmässigt. Främjandet av företagsverksamhet och företagande inom de kulturella och kreativa sektorerna kräver fortfarande att företagsverksamheten stärks genom särskilda åtgärder.⁵² Det är också viktigt med aktiva insatser för att det immateriella kapital som uppstår inom dessa sektorer förblir i Finland och stärker Finlands ekonomi. Endast genom att höra till världens mest attraktiva platser även för högt kvalificerade personer inom kulturbranscherna kan Finland framgångsrikt öka efterfrågan i utlandet och locka till sig investeringar samt främja landets ekonomiska tillväxt.

EXEMPELFALL: LITTERATUR

Utmaningarna på det litterära fältet hör ihop med nedgången i bokförsäljningen, konstnärernas inkomstbildning och den stora kulturella förändringen i fråga om läsning. Digitaliseringen har revolutionerat

på svenska). Se även *Vuoden 2014 valtioneuvoston periaatepäätös aineettomasta arvонуonnista* (på finska).

⁵² Se Sokka – Jakonen 2024, även Pukkinen et al. 2022.

bokbranschen globalt, och denna utveckling kommer inte att vända och förändringstakten kommer inte att minska. Därför är det viktigt att stärka

den inhemska bokbranschen, eftersom litteraturen är nära förknippad med våra nationalspråk, vårt tänkande och vår läskunnighet – som i sin tur utgör en bredare grund för bildning och informationskompetens och i sista hand för den nationella resiliensen.

Litteraturen har spelat en nyckelroll i den finländska kulturens och det finska språkets utveckling, och kan nu ge nycklar för hanteringen av de snabba förändringarna, såsom den allt värre klimatkrisen. Det är allmänt känt att litteratur och läsning är viktiga för kreativitet, empatiförmåga, minne och koncentrationsförmåga. Att läsning är viktigt för hur elever klarar sig även i andra ämnen är uppenbart.

Bokbranschen har en stor sysselsättande effekt. Dessutom fungerar litteraturen som inspiration även för andra konstarter (till exempel avproduktioner, spel) och indirekt för kommersiella bästsäljande produkter (muminmuggarna). Produkternas och varumärkenas potential inom bokbranschen är betydande och möjligheterna att exportera inhemsk litteratur är fortfarande outnyttjade.

Bokbranschen (författare, översättare, förläggare) behöver aktiva åtgärder och stöd för att den ska förbli i centrumet för vårt lands bildning och kultur. När vi når 2040-talet har det finländska förlagsfältet förändrats: artificiell intelligens gör det möjligt att publicera digitalt i hela världen, vilket medför förändringar i kraven på marknadsföringen men också hos läsarna av finländsk litteratur och intäktskedjan. På fältet dominerar de internationella digitala jättarna, och trots översättningar är engelskans ställning stark.

Det är viktigt att tryckning av inhemska verk, publicering och läsning på det egna språket samt översättningar av hög kvalitet kvarstår som den andra delen av helheten. Detta kräver ett starkt stöd till branschen.

Digitaliseringen förändrade nästan allt

Även om en del av kulturinnehållen varit digitala och lätta att förmedla redan länge, är den allt snabbare digitaliseringen ett övergripande och svårförutsägbart fenomen. När avancerad teknik kombineras och artificiell intelligens integreras förändras våra liv och vår kultur på ett svårförutsägbart

sätt. De digitala verktygen och plattformarna, som ständigt utvecklas, erbjuder nya möjligheter att skapa, tillhandahålla, använda och bevara kultur. Kultur- och konstbranscherna interagerar i allt högre grad med varandra och förnyar formerna för produktion, framförande och distribution.

Den digitala omvälvningen påverkar arbetet för dem som skapar kulturinnehåll samt ekonomin och intäkterna som baserar sig på detta arbete. Efterfrågan på innehåll, produkter och tjänster inom branschen växer snabbt, särskilt på det audiovisuella området och inom e-bokstjänsterna. En allt större del av kulturarvet kan förvaras och användas digitalt. Den tekniska utvecklingen öppnar nya möjligheter och former när det gäller att uppleva och delta i innehåll inom konst och kultur. Digitala miljöer är globala, publiken kan befinna sig var som helst och vem som helst kan producera innehåll, vilket har lett till att de som skapar, framför, producerar och distribuerar traditionellt kulturinnehåll har fått se sin ställning hotad.

Under den artificiella intelligensens tidsperiod behövs ännu mera empati, kreativitet och fantasi. Under den digitala tiden förutsätter bildningen kunskap och kompetens, möjligheter att delta samt färdigheter att agera aktivt och uttrycka sig på kreativa och säkra sätt.⁵³ Digital informationskompetens och kritisk mediekompetens är centrala både vid konsumtion och produktion av konst och kultur.

Kulturinstitutionernas förutsättningar att dra nytta av möjligheterna inom digitaliseringen är till stor del kopplade till kompetens, verksamhetsmodeller och ledarskap. Kompetens behövs till exempel vid utnyttjande av avancerad teknik, vid utveckling av affärsverksamhet, vid kundinsiktsanalys och vid design av tjänster. Att dra nytta av digitaliseringen kräver ett effektivt och strategiskt multilateralt samarbete. I brytningsskedet möjliggörs förnyelse och inriktning av verksamheten utifrån de egna styrkorna och kundernas förväntningar. Genom att inom de kulturella och kreativa sektorerna utveckla relationen med publiken får man mer detaljerad information om publikens behov än tidigare, skapar ett nära och interaktivt förhållande med publiken och förbättrar användarupplevelsen.

Artificiell intelligens har i snabb takt blivit ett vardagligt hjälpmedel som förändrar samhället. Artificiell intelligens och användningen av den i kreativt arbete är förenade med etiska frågor, upphovsrättsfrågor (träning av artificiell intelligens och innehåll som producerats med hjälp av artificiell intelligens), positiva effekter (effektivare och lättare arbete), negativa effekter (missbruk, inspiration och fantasi vittrar sönder) samt utmaningar relaterade till hållbar utveckling och användning av naturresurser. Vid utveckling av artificiella intelligens bör man säkerställa att upphovsmännens rättigheter tryggas.

⁵³ *Valtioneuvoston selonteko: Suomen digitaalinen kompassi 2022* (presentationsblad på svenska).

Upphovsrätten i kulturpolitikens kärna

Upphovsrätten är en väsentlig del av kulturpolitiken. De ekonomiska rättigheter som ingår i upphovsrätten utgör ett incitament att skapa verk och annat upphovsrättsskyddat innehåll. I kulturens kärna finns de kreativa branscherna och den ekonomi som uppstår inom dem. Utan någon som utför ett kreativt arbete finns det inget verk och ingen på upphovsrätten baserad affärsverksamhet eller intäkter i den kreativa ekonomins värdekedjor.

Aktörerna inom de kreativa branscherna är beroende av varandra, men det saknas en gemensam syn på vilka åtgärder som behövs för att stärka branscherna. Olika och divergerande intressen, till stor del ekonomiska, står ofta i vägen för nödvändiga utvecklingsåtgärder. Detta gäller inte bara upphovsrätsfrågor, utan även mer allmänt de kreativa branscherna.

Den tekniska utvecklingen får inte tränga undan det kreativa arbetet och de rättigheter som arbetet medför för den som utför det. Artificiell intelligens eller annan teknik kan utgöra ett hjälpmedel när innehåll skapas, men användningen av den kan inte ersätta människans kreativitet, idéer och bidrag till slutresultatet – upphovsrätt och närstående rättigheter som uppstår genom en människas arbete bör alltid erkännas som hörande till människan.

Upphovsrättsliga frågor relaterade till artificiell intelligens och skyddet av upphovsmännen bör lösas på EU-nivå och genom internationella avtal. Europeiska unionens egna lagstiftningslösningar ökar unionens strategiska autonomi också i utvecklingen av artificiell intelligens och stärker ekonomin och säkerheten.

Kulturarvsinnehåll som inte omfattas av upphovsrätten och tillhörande metadata har publicerats i miljoner för återanvändning via öppna gränssnitt och på så sätt ökat synligheten och genomslaget för materialet. Dataområdet för det europeiska kulturarvet erbjuder möjlighet att dela och utbyta data såväl inom kulturbranschen som exempelvis mellan dataområden inom andra branscher. Detta förutsätter interoperabilitet, begriplighet och efterlevnad av standarder.

Det finns en stark referensram för lösningar på upphovsrätsfrågor som rör digitalisering och artificiell intelligens, liksom för andra utvecklingsåtgärder som omfattas av upphovsrättslagen, en referensram som baserar sig på internationella konventioner och EU-lagstiftning. Elektroniska distributionssystem som överskrider statliga gränser och EU:s inre marknad förutsätter internationellt samordnade lagstiftningslösningar även i framtiden.

Upphovsrättssystemet fungerar när upphovsmännens ekonomiska och moraliska rättigheter är tryggade och när lagstiftningen och systemet stöder effektiv licensiering av rättigheter och innovativ utveckling av den kreativa ekonomins intäktsmodell. Detta förutsätter att rättigheterna övervakas effektivt och att tillräckliga medel används för att förhindra piratkopiering, att

förvaltningen av rättigheterna är effektiv, att en avancerad digital infrastruktur används, att metadata som uppkommer vid användning av verken är öppna och tillförlitliga och att upphovsmännen får upphovsrättsersättningarna vid rätt tidpunkt.

Ur de kreativa upphovsmännens synvinkel möjliggör upphovsrätten och ett fungerande upphovsrättssystem intäkter och inkomstbildning samt en rättvis och proportionerlig ersättning för användningen av verken, och de tryggar primärproduktionen, uppmuntrar till kreativitet, garanterar respekten för rättigheterna och upphovsmännens integritet, erbjuder verktyg för att verkställa rättigheterna och garanterar skyddet av upphovsrätten överallt i världen.

Ur den kreativa ekonomins synvinkel uppmuntrar ett fungerande upphovsrättssystem till investeringar i och handel med kreativt innehåll, till stödjande av de kreativt verksamma och av kreativiteten samt en rättvis inkomstfördelning, samarbete och partnerskap. Förfarandena inom de kreativa branscherna i kombination med individernas och företagens skattelösningar utgör incitament för att upphovsrätterna stannar i Finland och för att ersättningarna intäktas i Finland, vilket bidrar till nya investeringar och möjliggör utvidgning och internationalisering av verksamheten inom den kreativa branschen.

Ur kultur- och kulturarvsinstitutionernas synvinkel är ett fungerande upphovsrättssystem ett system som skapar en tydlig, stabil och förutsägbar verksamhetsmiljö, ett system som innehåller balanserade och rimliga lösningar för licensiering av rättigheter och annat som behövs för att möjliggöra digital kultur och kulturarv och ett system som gagnar upphovsmännen till verken i samlingarna. De data som institutionerna samlar in och som uppstår i deras verksamhet är till nytta inte bara för kulturfältet utan också för upphovsmännen och andra rättsinnehavare.

För företag som utnyttjar upphovsrättsskyddat innehåll är ett välfungerande upphovsrättssystem ett system som är tydligt, förutsägbart och teknikneutralt, som möjliggör anskaffning av de rättigheter som behövs i affärsverksamheten och som sporrar till samarbete med upphovsmännen. Förutsägbarhet i fråga om innehållskostnaderna är en förutsättning för investeringsbeslut.

Figur 7. "Vad vore det bästa som kunde hända kulturen?" Denna fråga ställdes i samband med arbetet med redogörelsen i en kampanj i sociala medier riktad till ungdomar. I svaren försvarades kulturen och hela branschen kraftigt.

På väg mot kulturell hållbarhet

Att kulturen är betydelsefull i arbetet för att främja hållbar utveckling har man förstått allt bättre under de senaste åren. Genom nya sätt att tänka och agera kan vi påverka vilket arv vi lämnar efter oss. För att begränsa klimatförändringarna och förlusten av biologisk mångfald krävs förutom kraftiga politiska åtgärder också förändrade konsumtionsvanor och värderingar för att en livsstil som upplevs som betydelsefull ska vara möjlig inom ramen för de planetariska gränserna. Kulturen kan erbjuda en plattform för hantering av förändringen.⁵⁴

⁵⁴ Se IPCC 2023.

Den viktigaste globala referensramen är FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling, som innehåller 17 mål för hållbar utveckling och många delmål. För kulturen finns inget självständigt mål i programmet. Man kan dock anse att kulturen påverkar på många olika sätt i kontexten hållbar utveckling: som en självständig dimension vid sidan av ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet, som en drivkraft för att uppnå olika mål eller som en grund för hållbar utveckling.⁵⁵

När denna redogörelse utarbetades pågick ett aktivt arbete för att inkludera kulturen i FN:s hållbarhetsåtgärder efter Agenda 2030. Mål som gäller denna fråga finns i bland annat slutdeklarationen från Unescos världskonferens om kulturpolitik och hållbar utveckling Mondiacult 2022 och i EU:s kulturministrars Cáceres-deklaration från 2023, som Finland har godkänt. I enlighet med dessa betraktar Finland kulturen som en global kollektiv nytta (*global public good*) och främjar målsättningen att kulturen ska vara ett eget mål inom hållbar utveckling i FN:s åtgärder för hållbar utveckling efter 2030.

Att kulturen betraktas som en global kollektiv nytta hänger för det första samman med att samhällsdebatten om samhällets eget bästa i grunden är kulturell. För det andra hänvisar nyttighetsaspekten till den kollektiva karaktär som kulturen till väsentliga delar har, till dess kollektiva värde. För det tredje har kulturen en global betydelse uttryckligen på grund av det internationella åtagandet att främja kulturell mångfald.

Verksamheten inom de kulturella och kreativa sektorerna bygger på immateriellt kapital och serviceaffärsverksamhet, och deras negativa inverkan på miljön är liten jämfört med många andra branscher. Europeiska kommissionen har uppskattat att de kulturella och kreativa sektorerna (förutom mode) har en miljöpåverkan på mellan 1 och 3 procent av alla branschers miljöpåverkan. Påverkan hade dock ökat mellan 2010 och 2020, särskilt på grund av den ökade användningen av digital teknik och nättjänster, vilket kräver att de negativa effekterna minskas i hela produktionskedjan.⁵⁶ Inom de kulturella och kreativa sektorerna finns det många olika tillvägagångssätt och åtgärder för att stärka hållbar utveckling, minska miljöbelastningen och på annat sätt främja ansvarsfullhet. Det finns dock väldigt lite verifierad bedömningsinformation om miljöpåverkan och annan hållbarhet i verksamheten, till exempel om arbetsförhållandena. Att visa att verksamheten är ansvarsfull blir allt viktigare också med tanke på finansieringen.⁵⁷

⁵⁵ Se t.ex. [Dessein et al. 2015](#).

⁵⁶ [Vuijsteke et al. 2023](#).

⁵⁷ Se [Åtagande2050](#) .

Kulturen är och blir alltmer internationell

Finland stöder med alla sina åtgärder det multilaterala och regelbaserade internationella rättssystemet och förstår också kulturens roll i detta arbete. Internationell kulturpolitik bedrivs i multilaterala mellanstatliga organisationer men också i bilaterala relationer, till exempel via Finlands vetenskaps- och kulturinstitut utomlands.⁵⁸

Till de viktigaste internationella samarbetsorganisationerna inom kulturpolitiken hör utöver Europeiska unionen bland annat Nordiska ministerrådet, Europarådet och Unesco, som alla arbetar på olika sätt inom kulturpolitiken. Kulturen är en del av våra internationella relationer och bidrar till demokratiutveckling, fred, mänskliga rättigheter och globalt ansvarstagande.

Kulturen är en viktig del av vår landsbild, men man kunde utnyttja den mycket mer i berättelsen om Finland. I arbetet för att stärka de internationella samarbetsrelationerna, främja näringspolitiska mål och bygga upp en positiv Finlandsbild har kulturen inte ännu den avgörande roll som den borde ha. I den internationella konkurrensen har stödet till finländare som är verksamma inom kulturbranschen och till deras möjligheter och upphovsrätt en nyckelposition.

Den lilla hemmamarknaden möjliggör ekonomiskt lönsam verksamhet för endast ett fåtal, vilket utgör ett hinder för tillväxt inom de kulturella och kreativa sektorerna. Internationaliseringsarbetet är nu en överlappande, splittrad och småskalig verksamhet som präglas av inbördes konkurrens. Bristen på strategisk planering och investeringskapacitet är de största hindren för kulturbranschens framgång. Internationalisering och export kräver god kännedom om och närvaro på målmarknaden samt omfattande samarbetsnätverk.

Kulturturismen är en viktig, växande trend: man hoppas att kulturevenemang och kulturarvsobjekt ska få en större attraktionskraft och locka nya turistmålgrupper. Redan nu har 40 procent av Finlands turister kulturen som huvudsakligt motiv, och för majoriteten har kulturen åtminstone varit en delfaktor vid beslutet om resmål. Utmaningen när det gäller att nå internationella turister är att samarbetet mellan de finländska aktörerna är otillräckligt, att databasen är bristfällig och att Finlands kultur är relativt okänd ute i världen, även om undersökningar om landsbilden under den senaste tiden har visat att den blivit positivare.⁵⁹

För Finland är den nordiska referensramen naturlig och viktig också i kulturpolitiken och kulturnätverken. Den nordiska kulturpolitiska modellen och välfärdspolitikerna återspeglar de olika ländernas och självstyrande regionernas

⁵⁸ Se bl.a. *Betänkande med rekommendationer till kommissionen om en EU-ram för den sociala och yrkesmässiga situationen för kreatörer och kulturarbetare 2023*.

⁵⁹ För mer information om lägesbilden och utvecklingsbehoven inom kulturturismen: *Utredning om effekterna av kulturturism 2024 (på finska)*.

mångskiftande historia och kulturella trender. Den särpräglade finlandssvenska kulturen ger Finland utöver en mångsidig identitet även möjlighet att växa på det svenskspråkiga marknadsområdet. Under coronapandemin gav krisstöden till kulturbranschen och planeringen av stöden upphov till en hel del jämförelser mellan länderna, liksom diskussioner om de kreativa branschernas betydelse. Två centrala teman som diskuteras inom kulturpolitiken i alla nordiska länder är yrkeskonstnärernas verksamhetsförutsättningar och alla invånares tillgång till kultur.⁶⁰

2. De centrala drivkrafternas inverkan på kulturens framtid

Eftersom kulturpolitiken på samhällsnivå har kopplingar till nästan allt, är det vid planering av långsiktiga mål viktigt att också bedöma vilka nuvarande och framtida samhälleliga utvecklingstendenser som påverkar inriktningen för Finlands kulturpolitik. Redogörelsens långa tidsspann ger möjlighet att skapa framtiden, inte bara att reagera på det som redan sker, men perspektivet på flera årtionden innebär att bilden blir oskarp. Inom kulturpolitiken, liksom alla politikområden, måste det finnas förmåga till anpassning och innovationer samt förmåga att fatta långsiktiga strategiska beslut.

De sannolika framtidsalternativen utesluter inte varandra, och visionen i den kulturpolitiska redogörelsen återspeglar delar av dessa olika framtidsriktningar.⁶¹ Vi kom fram till att följande drivkrafter för framtiden är de viktigaste med avseende på redogörelsen:

Klimatförändringarna och utarmningen av den biologiska mångfalden och naturresurserna är centrala förändringsfaktorer som påverkar Finlands ekonomi, miljö och människors liv. EU har som mål att minska utsläppen med 90 procent fram till 2040 och uppnå klimatneutralitet senast 2050. Lösningar för och investeringar i till exempel förnybar energi, koldioxidneutralitet och miljövänliga lösningar enligt principerna för hållbar utveckling påverkar inom alla livsområden. Om vi inte lyckas begränsa klimatförändringarna och bekämpa utarmningen av den biologiska mångfalden kommer det att ha allvarliga och omfattande konsekvenser för människor, ekosystem och ekonomi. Klimatförändringen värmer upp den arktiska regionen snabbare än någon annan region på jorden, vilket i synnerhet påverkar den samiska kulturen. Klimatförändringens effekter syns redan nu bland annat i

⁶⁰ Om läget i fråga om kulturpolitiken i Norden och särskilt om inställningarna till coronapandemin se [Jakonen & Hirvi-Ijäs 2023](#).

⁶¹ Som prognoser och trendanalyser har vi använt bl.a. [The Future of Jobs Report 2023](#); [Statsrådets framtidsredogörelse 2023](#); [Dufva & Rekola 2023 \(sammanfattning på svenska\)](#); [MDI:s befolkningsprognos 2023 \(på finska och engelska\)](#).

Visionsklassiker av kulturpolitiskt intresse är bl.a. Himanen 2010 och Haikara 1970.

kulturarvsobjekten, vilket kräver ny kompetens och anpassning inom branschen. Å andra sidan finns det i de traditionella byggnads- och reparationsmetoderna potential för att bekämpa uppvärmningen och dess följder.

Kulturbranschen skapar ett immateriellt värde vars betydelse ökar i takt med att miljömedvetenheten och produktivitetstrycket ökar. Förändringar i konsumtionsvanorna stärker kulturens roll som skapare av meningsfullhet. **För de kulturella och kreativa sektorerna öppnar sig nya affärsmöjligheter, när den kreativa kompetensens betydelse i värdeskapandet ökar** bland annat som en resurs för planering av användargränssnitt och användarupplevelser. Med hjälp av utbildning och forskning skapas förutsättningar för innovationer vars kommersialisering i allt högre grad kräver branschöverskridande samutveckling.

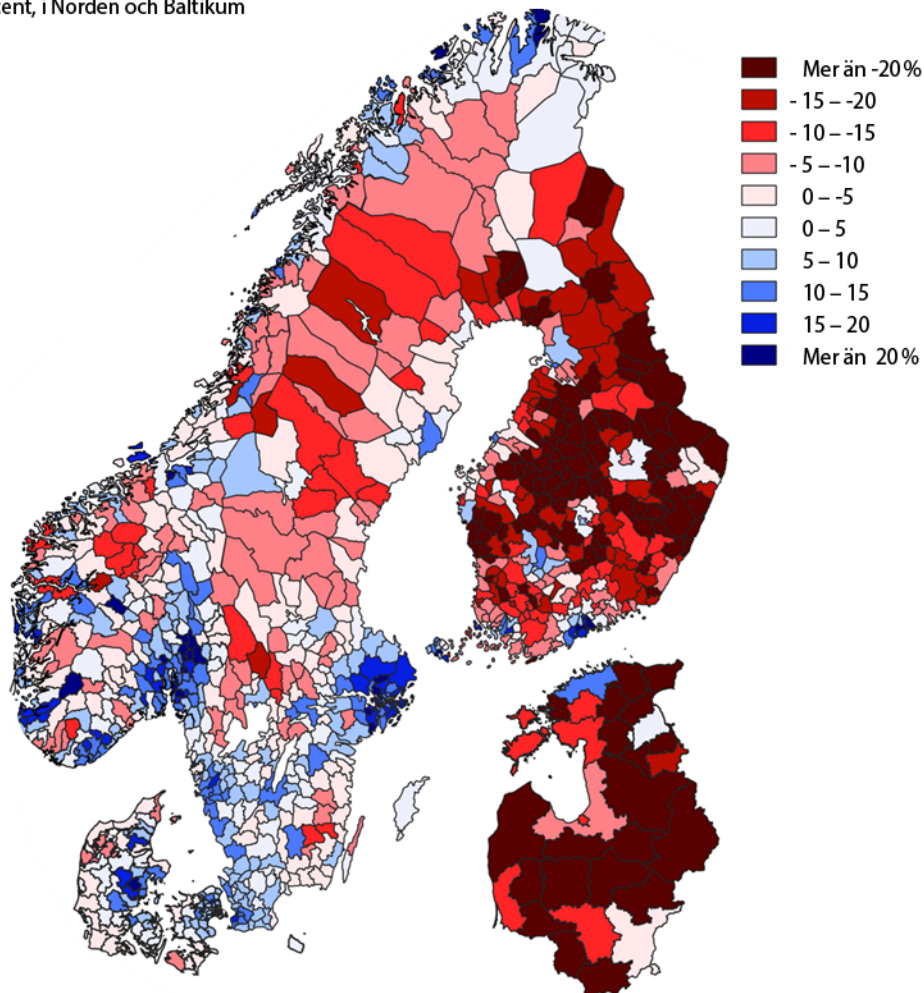
Den demografiska förändringen påverkar allt inom kulturpolitiken.

Kulturellt och språkligt är mångfalden i Finland redan nu mycket stor, och interkulturalitetens betydelse kommer att öka i framtiden. En levande och mångsidig växelverkan mellan olika kulturer stöder det finländska samhällets utveckling, men skapar behov av lösningar för att öka delaktigheten för människor med olika bakgrund.

I mitten av 2020-talet kommer Finland, som brottas med problem på grund av den åldrande befolkningen och ett hållbarhetsunderskott, att ha en försörjningskvot som hör till de sämsta i Europa. Enligt prognoserna kommer ökningen av andelen äldre av befolkningen att plana ut om cirka 20 år, likaså ökningen av behovet av långtidsvård. Till följd av den minskade nativiteten kommer antalet barn i grundskoleåldern att minska dramatiskt: år 2030 kommer antalet grundskoleelever att vara 82 000 färre än idag. Hur det ser ut därefter beror på hur födelsetalen utvecklas. Även om den nationella situationen är dystert, är den regionala situationen ännu mer utmanande i de flesta kommuner – de står inför en historiskt stor negativ förändring i gruppen barn i grundskoleåldern.

Prognos för utvecklingen av den arbetsföra befolkningen 2020–2040

Procent, i Norden och Baltikum

Figur 8. Den förväntade utvecklingen av befolkningen i arbetsför ålder (%) i Norden och Baltikum 2022–2040. MDI:s befolkningsprognos 2022. Karta: Rasmus Aro. Källor: Finland: MDI befolkningsprognos 2022; Sverige: SCB, Danmark: DST; Norge: SSB; Estland: Eesti statistika; Lettland & Litauen: Eurostat

Nedgången i födelsetalen kommer att ha en stor inverkan på kommunernas bildningstjänster redan inom de närmaste tio åren. Raset i antalet personer i grundskoleåldern kommer att ha stora konsekvenser för ekonomin och arbetslivet på 2040-talet, då de ålderskohorter som kommer ut på arbetsmarknaden blir mindre år för år. Detta kommer antingen att leda till en minskning av arbetskraften eller ytterligare öka behovet av en stor arbetskraftsinvandring.

Redan nu är invandringen huvudsakligen arbetsrelaterad. Den ökade invandringen förväntas *inte* påverka befolkningsutvecklingen väsentligt i cirka 75 procent av kommunerna, eftersom migrationen i så hög grad riktar sig till

städer och tillväxtcentra. Kulturpolitiken påverkas av varifrån invandrarna kommer till Finland och vilken bakgrund de har, eftersom kulturen, utbildningsnivån och religionerna i ursprungsländerna oundvikligen också avspeglas i det finländska samhället. Organisationerna inom kulturbranschen kan genom sin verksamhet främja integrationen.

Den regionala differentieringen fortsätter och största delen av Finlands kommuner på kärnlandsbygden och glesbygden krymper kraftigt.

Urbaniseringen som pågått i årtionden fortsätter. Den påverkar inte bara städernas utveckling och infrastruktur utan också landsbygdens livskraft och tillgången till tjänster inom alla livsområden, inte minst inom kulturaktiviteter och kulturupplevelser. Å andra sidan har multilokaliteten i fråga om arbete och fritid en dämpande inverkan på den regionala utvecklingen. Regionernas attraktions- och kvarhållningskraft är allt tydligare kopplad till en levande och föränderlig lokalkultur.

Att stärka den mentala kriställigheten, upprätthållandet av kulturtjänsterna och skyddet av kulturtillgångar blir viktigare än förut.

Den allt instabilare säkerhetsmiljön och de globala säkerhetshoten med cyberattacker och hybridpåverkan formar Finlands utrikes- och säkerhetspolitik. Här spelar bland annat museer, bibliotek och arkiv en central roll som producenter och tillhandahållare av tillförlitlig information, och kulturaktörerna måste ha tillräckliga förutsättningar att verka i kristider – då kulturen är särskilt nödvändig som psykiskt stöd.

Figur 9. Sitras megatrender visualiserar framtidens hot och möjligheter.

Den tekniska utvecklingen och digitaliseringen förändrar samhället snabbt och på sätt som vi ännu inte ens identifierar. Att integrera artificiell intelligens med annan avancerad teknik ger banbrytande lösningar, och att koppla samman virtuell teknik och interaktivitet suddar ut gränserna mellan den fysiska och digitala världen. Den digitala plattformsekonominns ökade betydelse och införandet av omvälvande teknik förändrar våra sätt att uppleva och skapa konst och dra nytta av kulturarvet. Tekniken förstärkt verklighet utmanar tidigare uppfattningar om vad en föreställning eller deltagande är.

I den föränderliga medie- och säkerhetsmiljön är mediekompetens av mycket stor vikt med tanke på både människors personliga välbefinnande och den nationella resiliensen, säkerheten och demokratins utveckling. Kritisk mediekompetens, digitala basfärdigheter, annat allmänbildande kulturarbete och utbildning hjälper till att identifiera falska nyheter och desinformation samt bekämpa informationspåverkan. **Detta i sin tur kräver att människor har en bred bildning och förståelse av världen.** Men förmågan att långvarigt koncentrera sig och ta del av traditionellt kulturellt innehåll hotas allt oftare av den tvångsmässiga underhållningen och "dopaminkulturen" i de sociala medierna och annat beroendeframkallande webbinnehåll.⁶²

Dopaminkulturens uppkomst

	Långsam traditionell	Snabb modern	Dopamintiden
Idrott	Spela	Tittar	Slår vad
Journalism	Tidningar	Multimedia	Klickbeten
Video	Filmer och tv	Video	Rullar (reels)
Musik	Album	Låtar	Tiktok-videor
Bilder	På en galleria	I telefonen	Surfning i telefonen
Kommunikation	Handskrivna brev	Ljudmeddelanden, mejl	Snabbmeddelanden
Relationer	Frieri och giftermål	Sexuell frihet	Svajpning

Figur 10. Dopaminkulturens uppgång. Källa: Gioia 2024.

Finländarna har traditionellt varit mycket nöjda med demokratin och haft förtroende för institutionerna. En OECD-undersökning om ämnet visade dock att det finns skillnader i förtroendet både mellan regioner och mellan olika befolkningsgrupper. I samma rapport konstaterades att **finländarnas tro på sina möjligheter att påverka de politiska processerna är svag jämfört med andra länder med högt förtroende.**⁶³ Om differentieringen i fråga om

⁶² Gioia 2024. Bildkälla: HS 13.3.2024.

⁶³ OECD 2021.

förtroendet fortsätter eller om förtroendet av någon annan orsak försvagas, kan utvecklingen inverka på Finlands förmåga att hitta gemensamma lösningar på samhällets utmaningar. Kulturbedriften kan erbjuda en plattform, perspektiv och tillförlitlig information som grund för den gemensamma diskussionen.

För att förtroendet ska bevaras förväntas kulturorganisationerna vara alltmer transparenta om vilka värdeval de gör, vilket innehåll de ger plats för och hur deras verksamheter planeras. De kan också bygga förtroende genom att utveckla publikrelationen och erbjuda olika former av deltagande för olika grupper. Frivillig och fritt organiserad kulturverksamhet stöder för sin del samhörigheten och stärker människors engagemang i gemenskaper som de upplever vara meningsfulla. Det har också visat sig att det finns ett tydligt samband mellan kulturdeltagande och faktorer som upprätthåller demokratin, såsom social sammanhållning och samhällelig aktivitet. Kulturen ger möjlighet att se alternativa verkligheter, och därmed lär den människor empati.⁶⁴

Kulturens och konstens framtid – liksom alla framtider – är komplicerad och beror på vilka samhälleliga förändringar, vilken tekniska utveckling och vilka värderingar de ovan beskrivna utvecklingsförloppen ger upphov till. Kultur och konst är inte bara föremål för förändring, utan påverkar också sätten att hantera förändringar och skapandet av framtidsbilder. Utvecklingens riktning beror i hög grad på hur människor reagerar och upplever att de kan påverka förändringar.

3. Vilken koppling har kulturpolitiken till andra politikområden?

Kulturpolitiken har en nära koppling till alla politikområden, såsom ekonomi, säkerhet, hälsa och miljö. Kulturpolitiken bidrar till att målen inom andra politikområden uppnås och främjar en övergripande samhällelig välfärd och hållbar utveckling. Därför är det viktigt att utveckla också den kulturpolitiska förståelsen mellan sektorerna och sektorernas konkreta samverkan. Med tanke på genomslaget är det av stor betydelse att åtgärderna inom olika branscher kompletterar varandra.

I den alltmer komplexa verksamhetsmiljön blir åtgärderna på regional, nationell och internationell nivå allt oftare sammanflätade i den kulturpolitiska styrningen. Till exempel främjandet av hållbar utveckling och kampen mot klimatförändringarna inom kulturbedriften och med kulturella medel kräver att åtgärderna samordnas på de olika styrvåerna. De olika politiska åtgärderna måste vara konsekventa och passa ihop med varandra för att deras verkningar ska vara så effektiva och förtroendeingivande som möjligt.⁶⁵

⁶⁴ [Hammonds 2023](#).

⁶⁵ [Airio et al. 2024](#).

MÄNSKLIG OCH KULTURELL HÅLLBARHET

- Utbildning och kompetensnivåer (officiell utbildning och ständigt lärande)
- Utbildningens jämlikhet
- Dynamik, frihet och finansiering inom kultur och konst
- Kulturens och traditionernas mångfald
- FoUI-verksamhet i företag och offentligt samt finansiering av vetenskap
- Digitalisering och teknisk utveckling (AI, big data, plattformsekonomin, teknikens användbarhet för alla m.m.)

Statsrådets samhälleliga hållbarhetsbedömning delar upp samhällets framgång på fem dimensioner: 1) ekonomisk hållbarhet, 2) social och hälsomässig hållbarhet, 3) mänsklig och kulturell hållbarhet, 4) ekologisk hållbarhet och 5) hållbarhet i fråga om demokratin, rättsstaten och säkerheten. Figuren visar de viktigaste dimensionerna av mänsklig och kulturell hållbarhet med dess delområden. [Airio et al, 2024, 27.](#)

Kulturpolitikens kopplingar till de olika politikområdena kan sammanfattas på följande sätt:

Ekonomi och sysselsättning: Kulturbranschen är en näringsgren och en betydande skapare av sysselsättning. Den skapar tillväxt också inom andra branscher, främjar innovationer och ökar exporten. När företag konkurrerar genom uppfinningsrikedom och företagarna genom innovationer är kultur en kreativ resurs som ger en konkurrensfördel. Som en bransch som bygger på immateriellt värdeskapande kan kulturen stärka den ekonomiska hållbarheten och minska överkonsumtionen av resurser. En förnyelse av branschen kräver förutsägbar finansiering och goda arbetsförhållanden, såsom en hygglig inkomst och social trygghet för konstnärerna. Dessutom krävs att modellerna för atypiskt arbete och för intäkter utvecklas.

Välbefinnande och hälsa: Konst och kultur har en positiv inverkan på människors välbefinnande och hälsa. Denna inverkan baserar sig att de främjar människors hälsa och förebygger sjukdomar, vårdar och ger kontroll. Deltagande i kultur kan också stödja annan samhällelig delaktighet. Som exempel på kulturens positiva effekter på välbefinnandet kan nämnas att den kan förebygga utslagning och psykiska problem bland unga. Metoder som använts för att engagera unga i konst är bland annat uppsökande kulturarbete,

livsstilshandledning och konstterapi i samband med vård.⁶⁶ För att uppnå effekter bör man bedöma bland annat om det finns hinder för deltagande eller brister i fråga om kulturens tillgänglighet.

Hållbarhet: En hållbar framtid kräver omdefiniering av värdegrunden och därmed av ett gott liv och av samhällets strukturer och innehåll. Konst och kultur är avgörande för hur vi som människor och samhälle klarar oss och förnyar oss. Konsumtion av konst och kultur är konsumtion av en immateriell nytthet som i allmänhet har ett lågt fotavtryck. "Från varor till upplevelser" är en hållbar väg. Eftersom omställningen till hållbarhet kräver förändringar i produktion, konsumtion och livsstil är det fråga om en i grunden kulturell omställning. Kulturen är alltså en väsentlig del av den hållbara utvecklingen, men också en faktor som främjar och driver den.

Natur och miljö: Kulturen både uppstår i vår kontakt med naturen och definierar vårt förhållande till den. Kultur, natur och miljö interagerar i hög grad med varandra. En ren och mångsidig natur är ett kulturarv och ett kapital som hör till de viktigaste att värna. Ekonomiskt sett finns över 80 procent av Finlands nationalförmögenhet i byggnadsbeståndet. Energieffektivitet, cirkulär ekonomi och hållbar användning av befintliga byggnader är kulturpolitiska metoder i samarbetet med aktörer inom jordbruk, skogsvård, trafik och byggbranschen. Levande kulturmiljöer i flera skikt är viktiga också med tanke på boende, välbefinnande och turism.

Utbildning: Konst- och kulturförskolan är en del av det allomfattande växandet till människa. Den stärker bildningen, kulturens grund och kontinuitet, utvecklingen av ett livslångt förhållande till konsten, delaktigheten samt förutsättningarna för konstnärligt och annat kreativt arbete. Den stöder utvecklingen av människors identitet, kreativitet, uttrycksförmåga, emotionella färdigheter och kritiska tänkande – allt som samhället behöver nu och i framtiden. Utbildningen stärker allas läskunnighet, som även i framtiden är en central medborgar- och demokratifärdighet. Den möjliggör också ett aktivt medborgarskap i det digitala samhället, förbättrar möjligheterna att få ett arbete och hjälper till att skilja tillförlitlig information från felaktig.

Region-, kommun- och stadsutveckling: Kulturverksamheten och upplevelseekonomin främjar regionernas livskraft, lockar invånare och turister och skapar lokal stolthet och gemenskap. Kulturtjänsterna skapar förutsättningar för företagsverksamhet med koppling till dem och bidrar till områdets möjligheter att behålla sin arbets- och köpkraft. Regionalt och lokalt kulturpolitiskt samarbete ökar möjligheterna till och erfarenheterna av delaktighet överallt i Finland. Kulturtjänsterna är en del av kommunernas bildningssektor och kommunernas insatser för att tillgodose de grundläggande kulturella rättigheterna. Kulturverksamhet – inklusive platser och lokaler för fritidsverksamhet, kreativitet samt upplevelser och aktiviteter – främjar gemenskapen och livskraften i regioner och på orter. Kulturens kapacitet att hålla kvar, attrahera och förtrolla lockar invånare och turister samt

⁶⁶ Fancourt & Finn 2019; Hyyppä 2023.

investeringar och kunskande. Dessa i sin tur ger upphov till företagsverksamhet och innovationer, och tack vare detta köpkraft och arbete.

Utrikesrelationer och säkerhet: Kulturen hör till utrikesförvaltningens uppgifter och har stor inverkan på den nationella övergripande säkerheten och den psykiska kriställigheten. Kulturarvet och kulturtjänsterna erbjuder möjligheter att bygga identiteter och stärka gemenskapskänslan, vilket stöder samhällets resiliens, ömsesidig förståelse och förtroende. Betecknande är att NATO:s femte artikel kallas "musketörartikeln": utan litteratur och kulturarv skulle vi bara tala förvaltningens språk, inte människornas språk. För att stärka resiliensen och demokratin bör vi sörja för kulturens mångfald över språkgränserna. Som en del av utrikesrelationerna påverkar kulturen också exportfrämjandet och arbetet med landsbildningen. I det bilaterala och multilaterala samarbetet spelar kulturen en viktig roll när det gäller att möjliggöra dialog och främja fred, och är också viktig som drivkraft inom utvecklingspolitiken.

Figur 11. "Den kulturpolitiska blomman" visualiserar hur de kulturella och kreativa sektorerna är kopplade till samhället och stärker välbefinnandet, kreativiteten, ekonomin och hållbarheten.

4. Undervisnings- och kulturministeriets riktlinjer för att främja mångfald inom konst och kultur (2023)

1. I Finlands kulturpolitik samt konst- och kulturliv måste man säkerställa att likabehandling och jämlikhet förverkligas på såväl principiell som praktisk nivå. Ingen i Finland får diskrimineras på grund av ursprung, hudfärg, medborgarskap eller nationalitet, språk, religion, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller av någon annan anledning som gäller hens person. Förutom direkt ojämlik behandling måste man också ingripa i strukturell, institutionell diskriminering, diskriminering på flera grunder och rasism.
2. Det mångsidiga finländska kulturarvet har genom tiderna uppstått i växelverkan mellan olika kulturer. Ett rikt konst- och kulturliv förutsätter respekt för det materiella och immateriella kulturarvet samt vilja och förmåga att förnya sig samt omfattande inkludering och deltagande. Man måste lära sig att identifiera mångfald bättre och stärka dialogen mellan olika kulturer. Alla i Finland har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur samt rätt att på ett mångsidigt sätt utnyttja möjligheterna inom konst och kultur.
3. Bildning och kunnande har alltid utgjort grunden för det finländska samhällets framgång. Bland dem som gör konst och använder kulturtjänster i Finland finns människor från många olika länder och kulturer i världen, och från oss har människor alltid rest till andra länder som yrkespersoner och som konsumenter och där blivit en del av internationella nätverk och interaktion. Alla som bor i Finland ska ha möjlighet att som aktiva medborgare öka sina kunskaper och färdigheter samt dra nytta av sin kompetens och kreativitet i sin egen vardag och njuta av ett mångsidigt kulturutbud. Viljan att bli konstnär eller yrkesverksam inom kulturbranschen bör ökas och stödjas.⁶⁷

⁶⁷ Lummepero 2023.

6. Finlands UNESCO-världsarv

I Finland finns för närvarande sju Unesco-världsarv: sex kulturarv och ett naturarv. Alla världsarv i Finland hör till de kultur- eller naturarv som bedömts ha ett särskilt stort universellt värde.⁶⁸ Världsarven är följande:

- Sveaborg (upptogs på världsarvslistan 1991)
- Gamla Raumo (1991)
- Petäjävesi gamla kyrka (1994)
- Verla träsliperi och pappfabrik (1996)
- Gravrösen från bronsåldern i Sammallahdenmäki (1999)
- Struves kedja (2005)
- Kvarkens skärgård (2006).

Det finns också objekt som delvis kan jämföras med världsarven: Skärgårdshavets och Norra Karelens biosfärområden, som hör till Unescos program Människan och biosfären, och geoparkerna Lauhanvuori-Hämeen kangas, Rokua, Saimaa och Salpausselkä, som hör till Unescos geoparksprogram (UNESCO Global Geoparks).

Dessutom finns tre finländska objekt i den internationella förteckningen över immateriella kulturarv:⁶⁹

- Finlands bastutradition (2020)
- Fiolspelstraditionen i Kaustby (2021)
- Klinkbåtstraditionen (samnordiskt objekt, 2021).

⁶⁸ Unescos världsarv i Finland.

⁶⁹ Unescos förteckningar över immateriella kulturarv.

Källor

Airio et al. 2024

Airio, Ilpo – Furman, Eeva – Hyrsky, Kimmo – Perko, Susanna – Piironen, Ossi – Tamminen, Saara, *Kestävyysarvioinnin toimintamalli. Keskustelualoite*. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2024:8.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-380-7>.

Allmän kommentar nr 25 (2021) från kommittén för barnets rättigheter

FN:s kommitté för barnets rättigheter, *Allmän kommentar nr 25 (2021) om barnets rättigheter i relation till den digitala miljön*.
<https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/barnkonventionen/allmanna-kommentarer/allman-kommentar-25-svenska.pdf>

Anttila et al. 2017

Anttila, Eeva – Jaakonaho, Liisa – Juntunen, Marja-Leena – Martin, Mari – Nikkanen, Hanna M. – Saastamoinen, Riku – Turpeinen, Isto, Peruskoulu: Suomen suurin kulttuurikeskus. ArtsEqual 2/2017.

Betänkande med rekommendationer till kommissionen om en EU-ram för den sociala och yrkesmässiga situationen för kreatörer och kulturarbetare. Europeiska kommissionen 2023.

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0304_SV.html

Dessein et al. 2015

Dessein, J. – Soini, K. – Fairclough, G. – Horlings, L., *Culture in, for and as Sustainable Development – Conclusions from the European Cooperation in Science Technology Association (COST) Action*. University of Jyväskylä 2015.
<http://www.culturalsustainability.eu/conclusions.pdf>.

Dufva – Rekola 2023

Dufva, Mikko – Rekola, Sanna, *Megatrendit 2023. Ymmärrystä yllätysten aikaan*. n selvityksiä 224, Sitra 2023.
https://media.sitra.fi/app/uploads/2023/01/sitra_megatrendit-2023_ymmarrysta-yllatysten-aikaan.pdf.

Etiska anvisningar för konst- och kulturbranschen

Forum Artis, *Etiska anvisningar för konst- och kulturbranschen*.
<https://eettinentaide.fi/sv/>

Fancourt – Finn 2019

Fancourt, Daisy – Finn, Saoirse, *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review*. World Health Organization, Regional Office for Europe
2019. <https://iris.who.int/handle/10665/329834>.

Finland Festivalsin lipunmyynti- ja käyntimäärätilastot
Finland Festivalsin lipunmyynti- ja käyntimäärätilastot,
<https://festivals.fi/tilastot/>.

Finlands grundlag 731/1999

Finlands grundlag 731/1991.
<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731>.

The Future of Jobs Report 2023

World Economic Forum, *The Future of Jobs Report 2023*.
<https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/>.

Gioia 2024

Gioia, Ted, “13 Observations on Ritual”. <https://www.honest-broker.com/p/13-observations-on-ritual>. Citerad 11.3.2024. Bildkälla: HS
13.3.2024.

Haikara 1970

Haikara, Kalevi (red.), *Suomi vuonna 2000*. Otava, Helsinki 1970.

Hammonds 2023

Hammonds, W., *Culture and democracy, the evidence – How citizens' participation in cultural activities enhances civic engagement, democracy and social cohesion*. Lessons from international research. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture 2023. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/39199>.

Helve – Holstila 2024

Helve, Henri – Holstila, Eero (red.), *Kirjoituksia kaupungista. Kaupunkipolitiikan tiekartta VII*. MDI Public, Kuntasäätiö & Kuntaliitto
2024.
<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2024/2270-kirjoituksia-kaupungeista-kaupunkipolitiikan-tiekartta-vii>.

Heikkilä 2017

Heikkilä, Riie, *Suomalainen kulttuuriosallistuminen ja eriarvoisuus: ei-osallistujien jäljillä*. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2017, 6–19.
<https://doi.org/10.17409/kpt.60095>.

Himanen 2010

Himanen, Pekka, *Kukoistuksen käsikirjoitus*. WSOY 2010.

Hyypä 2023

Hyypä, Markku T. *Kulttuuri ja terveys*. Lääkärikirja Duodecim 2023.
<https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01283>.

Hälsa i skolan 2023

Välbefinnandet bland barn och unga – Hälsa i skolan 2023.
Statistikrapport 48/2023, 21.9.2023 THL. <https://thl.fi/sv/statistik-och-data/statistik-efter-amne/barn-unga-och-familjer/valbefinnandet-bland-barn-och-unga-enkaten-halsa-i-skolan>

Ilmola-Sheppard et al. 2021

Ilmola-Sheppard, Leena – Rautiainen, Pauli – Westerlund, Heidi –
Lehikoi-nen, Kai – Karttunen, Sari – Juntunen, Marja-Leena – Anttila,
Eeva, *Art-sEqual: tasa-arvo taiteen ja taidekasvatuksen palveluiden*
suuntana. ArtsEqual, Taideyliopisto 2021. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-042-3>.

IPCC 2023

IPCC, *Climate Change 2023: Synthesis Report*. Contribution of Working
Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the
Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee
and J. Romero (eds.)]. IPCC 2023. Doi: [10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001](https://doi.org/10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001).

Jakonen et al. 2021

Jakonen, Olli – Sokka, Sakarias – Kurlin Niiniaho, Ari – Oksanen-Särelä,
Katja, *Mahdollisesti kulttuuria? Valtion kulttuurirahoitus Suomessa*
vuonna 2019. Cuporen työpapereita 13. Kulttuuripolitiikan
tutkimuskeskus Cupore 2021.
<https://www.cupore.fi/julkaisut/mahdollisesti-kulttuuria/>.

Jakonen – Hirvi-Ijäs 2023

Jakonen, Olli – Hirvi-Ijäs, Maria, *Kultursektorns återhämtning och*
förändring efter covid-19-pandemin. Nordisk kulturfakta 2023:03.
Nordiska ministerrådets publikationer.
<http://dx.doi.org/10.6027/nord2023-029>.

Kalenius – Bernelius – Hyvönen 2024

Kalenius, Aleksi – Bernelius, Venla – Hyvönen, Ilmari, *Sivistyskatsaus*
2024. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:25.
https://okm.fi/documents/1410845/201929860/OKM_2024_25.pdf/c0867

1c1-c814-7396-7fa2-
a09840781701/OKM_2024_25.pdf?t=1714728004165.

Karhunen 2024

Karhunen, Paula, *Takana loistava tulevaisuus. Katsaus taide- ja kulttuuripolitiikan tavoiteasiakirjojen tulevaisuuskuvaan neljällä vuosikymmenellä*. Föredrag på konferensen Kulttuuripolitiikan neuvottelupäivät 2024.

Kartano 2023

Kartano, Kanerva, *Rohkeus kohdata. Taiteilija vanhustyössä*. Taiteen edistämiskeskus 2023. <https://www.taike.fi/fi/julkaisut/rohkeus-kohdata-taiteilija-vanhustyossa>.

Kempainen 2024

Kempainen, Jaakko, *Pelit tekevät hyvää*. Aviador 2024.

Kippo – Koivisto 2023

Kippo, Sonja – Koivisto, Taru-Anneli et al., *Kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudellinen arviointi: Arviointimenetelmien jatkokehitystarpeet Suomessa*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:26. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-361-6>.

Kivelä et al. 2023

Kivelä, Antti – Backman, Jouni – Hyssälä, Liisa – Vuolasto, Johanna – Virta, Sari – Norppa, Laura, *Kulttuurin ja liikunnan hyvinvointivaikutukset osaksi päätöksenteko- ja ohjausjärjestelmää*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:16. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164740>.

Kivijärvi 2023

Kivijärvi, Antti (red.), *Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022*. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto & opetus- ja kulttuuriministeriö 2023. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/nuorisobarometri-2022-web.pdf>.

Klamer 1997

Klamer, Arjo, *The Value of Culture. On the Relationship between Economics and Arts*. Amsterdam University Press 1997.

Kommunernas driftskostnader 2023

Valtiokonttori – Kuntaliitto, Aikasarja kuntien palvelukohtaisista käyttökustannuksista.
<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjojYWYwNzY1MmEtODM1My00MDZiLTk1NTAtMmM4NmI2YTBkN2E5liwidCI6IjQzNmU1ZDYxLTZhZGEtNDM4ZS05MDFjLTVlbnZM5OGE1MWMxZilslmMiOjh9>.

Konsumtionsutgifter för kultur, 2008–2022

Konsumtionsutgifter för kultur, 2008–2022. Statistikcentralen 2024.

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin__klts/statfin_klts_px_t_12aw.px/

Koski – Pajarinen – Rouvinen 2024a

Koski, Heli – Pajarinen, Mika – Rouvinen, Petri, ”Miltä Suomen aineeton pääomakanta näyttää Ruotsiin ja Saksaan verrattuna?” ETLA Muistio nro 133 (2024a). <https://pub.etla.fi/ETLA-Muistio-Brief-133.pdf>.

Koski – Pajarinen – Rouvinen 2024b

Koski, Heli – Pajarinen, Mika – Rouvinen, Petri, ”Suomen tulevan kasvun avain: Aineettoman pääoman ymmärtäminen kokonaisuutena.” ETLA Muistio nro 134 (2024b). <https://pub.etla.fi/ETLA-Muistio-Brief-134.pdf>.

Kreativa Europa – förslag om inrättande av program

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av programmet Kreativa Europa (2021–2027) och om upphävande av förordning (EU) nr 1295/2013. Europeiska kommissionen 2018.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018PC0366>.

Kultturarvsbarometern 2021

Kultturarvsbarometern 2021. Museiverket, miljöministeriet, undervisnings- och kulturministeriet & Kantar TNS 2021.

<https://www.museovirasto.fi/sv/service-och-anvisningar/publikationer/kultturarvsbarometern>

Kulttuurialan tulevaisuus 2022.

Kulttuurialan tulevaisuus. Tutkimusraportti. Säätiöt ja rahastot ry & Taloustutkimus 2022. <https://saatiotrahastot.fi/wp-content/uploads/2022/05/Kulttuurialan-tulevaisuus-2022.pdf>.

Kulttuurin aika on nyt ja aina 2022.

Kulttuurin aika on nyt ja aina. Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmän ehdotukset seuraavalle hallituskaudelle. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:23. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-764-2>.

Kulttuuribarometri 2022

Kulttuuribarometri 2022. Suomalaisten näkemykset kulttuurista 2022, Suomen Kulttuurirahasto & Kantar TNS Oy 2022.

<https://skr.fi/serve/kulttuuritutkimus-2022>.

Kulttuurimatkailun vaikuttavuusselvitys 2024

Owal Group Oy, Kulttuurimatkailun vaikuttavuusselvitys. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 28:2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-054-5>.

Kulttuuripoliittisen selonteon taustakysely 2023

Kulttuuripoliittisen selonteon taustakysely. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023.

Kuntalaistutkimus 2020

Kuntalaistutkimus 2020, Kuntaliitto 2020.

https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Kuntalaiset%20ja%20kestävä%20kehitys_%20tulokset%20nettiin%201%2010%202020%20mps.pdf.

Lehtimäki 2021

Lehtimäki, Saara, *Ikääntyneiden syrjäytymisen ehkäisy kolmella palvelualueella Vantaalla*. Opinnäytetyö, Savonia ammattikorkeakoulu 2021.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/507981/Lehtimaki_Saara.pdf?sequence=2&isAllowed=y .

Linnanen et al 2024

Linnanen, Lassi – Teperi, Anna-Maria – Aarikka-Stenroos, Leena – Halme, Minna, *Suomesta kestävyysmurroksen onnistuja: Rajana luonto, voimana ihmiset*. Valtioneuvosto, Kestävyyspaneelin politiikkasuositus 1/2024. https://www.kestavyyspaneeli.fi/wp-content/uploads/sites/41/2024/05/kestavyyspaneeli_politiikkasuositus-1-2024.pdf

Lummepuro 2023

Lummepuro, Maija. *Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi: Opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelma moninaisuuden edistämiseksi taiteen ja kulttuurin alalla*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:28. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165054>

Luonila et al. 2022

Luonila, Mervi – Ruokolainen, Olli – Oksanen-Särelä, Katja – Kurlin Niiniahho, Ari – Vähäsantanen, Saku – Karppinen Ari, *Taide- ja kulttuurifestivaalien aluetaloudelliset mekanismit. Aluetaloudellisten mittaamisen haasteet ja mahdollisuudet*. Cuporen työpapereita 18/ 2022. <https://www.cupore.fi/wp-content/uploads/migrated-assets/tiedostot/2022/taide->

[_ja_kulttuurifestivaalien_aluetaloudelliset_mekanismit_cuporen_tyopaper_eita_18.pdf](#).

Luova talous ja aineettoman arvon luominen kasvun kärjiksi. Luovat alat Suomen talouden ja työllisyyden vahvistajina -työryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:18.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79725/Luova%20talous%20ja%20aineettomat%20arvot_FINAL.pdf?sequence=3&isAllowed=y.

Lähdemäki-Pekkinen, Jenna – Rekola, Sanna – Solowjew-Wartiovaara, Anna – Thompson Coon, Rose, *Tulevaisuusbarometri 2023. Suomalaisten tulevaisuususkon yllätysten ajassa*. Sitran selvityksiä 231, Sitra 2023.
<https://www.sitra.fi/julkaisut/tulevaisuusbarometri-2023/#esipuhe>.

Madudová 2017

Madudová, Emilia, "Creative Industries Value Chain: The Value Chain Logic in Supply Chain Relationships". *Marketing and Branding Research* 4 (2017), 227–235. <https://ssrn.com/abstract=3345441>.

Mapping the creative value chains 2017

Isabelle De Voldere et al., *Mapping the creative value chains. A study on the economy of culture in the digital age: final report*. IDEA Consult – KEA – imec-SMIT-VUB, European Commission Directorate-General for Education and Culture D.1 2017. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4737f41d-45ac-11e7-aea8-01aa75ed71a1>.

Muistisairauksien kustannukset

THL, *Muistisairauksien kustannukset*.
<https://thl.fi/aiheet/kansantaudit/muistisairaudet/muistisairauksien-kustannukset>.

Musiikkialan talous Suomessa 2023

Musiikkialan talous Suomessa 2023. Music Finland 2024.
<https://musicfinland.fi/fi/tutkimukset/musiikkialan-talous-suomessa-2023>.

Nationalspråksstrategin 2021

Kansalliskielistrategia: Valtioneuvoston periaatepäätös.
Nationalspråksstrategin: Statsrådets principbeslut. Statsrådets publikationer 2021:87. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-967-0>.

Naumanen – Vainikainen – Valkokari 2023

Naumanen, M. – Vainikainen, S. – Valkokari, K., *Tilannekuva luovien alojen ja tapahtuma-alan liiketoiminnasta*. Business Finland 2023. <https://mediabank.businessfinland.fi/IFPSW2HdQQz9p/f/h7Lk>.

Nicholls et al. 2012

Nicholls, Jeremy – Lawlor, Eilis, Neitzert, Eva – Goodspeed, Tim – Cupitt, Sally, *A guide to Social Return on Investment* (UK Cabinet Office 2009). The SROI Network 2012.

<https://static1.squarespace.com/static/60dc51e3c58aef413ae5c975/t/60f7fa286b9c6a47815bc3b2/1626864196998/The-SROI-Guide-2012.pdf>.

Nussbaum 2011

Nussbaum, Martha C., *Taloukasvua tärkeämpää. Miksi demokratia tarvitsee humanistista sivistystä*. Övers. Timo Soukola. Gaudeamus 2011.

OECD 2021

OECD, *Drivers of Trust in Public Institutions in Finland*. Building Trust in Public Institutions, OECD Publishing 2021.

<https://doi.org/10.1787/52600c9e-en>.

Pukkinen et al. 2022

Pukkinen, T. – Heinonen, J. – Hytti, U. – Hytönen, K. – Kravčenko, D. – Lemmetyinen, A. – Nieminen, L. – Pohjola, T. – Popova, D. – Sauka, A. – Sihvonen, L. – Stenholm, P. – Van Mumford, J., *Value creation modelling for creative economies: networks, innovation, and digitalisation*. DISCE Publications 2022. <https://disce.eu/wp-content/uploads/2022/07/DISCE-D4.3-updated.pdf>.

Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering

Ett starkt och engagerat Finland – Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering. 20.6.2023. Statsrådets publikationer 2023:59. urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-795-9

Ruusuvirta et al. 2024

Ruusuvirta, Minna – Kanerva, Anna – Rensujeff, Kaija – Leppänen, Aino, *Taiteen ja kulttuurin barometri 2023: Taiteilijan työn monet muodot*. Cuporen verkkojulkaisuja 78. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore ja Taiteen edistämiskeskus 2024. <https://www.cupore.fi/julkaisut/taiteilijan-tyon-monet-muodot/>.

Satelliträkenskaper för kultur

Satelliträkenskaper för kultur. Statistikcentralen 2024. <https://stat.fi/sv/statistik/klts>.

Saukko et al. 2023

Saukko, Niina – Kaunisharju, Kirsi – Vuolasto, Johanna – Saaristo, Vesa – Wiss, Kirsi, *Hyvinvointia ja terveyttä edistävä kulttuuritoiminta kunnissa*

2023. Tutkimuksesta tiiviisti 58/ 2023. THL 2023.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-215-0>.

Sitoumus2050

Sitoumus 2050. https://sitoumus2050.fi/fi/web/sitoumus2050/koti#/.

Sokka et al. 2023

Sokka, Sakarias – Renko, Vappu, Hirvi-Ijäs, Maria, Karttunen, Sari & Lahtinen, Emmi, *Visuaaliset taiteet Suomessa: Selvitys toimialan rahoituksesta, rakenteista ja kehittämistarpeista*. Cuporen verkkojulkaisuja 73. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore 2023. <https://www.cupore.fi/julkaisut/visuaaliset-taiteet-suomessa-2/>.

Sokka – Jakonen 2024

Sokka, Sakarias – Jakonen, Olli, *Kiertävätkö yritystuet luovimmat alat?* Blogi 15.4.2024. <https://www.cupore.fi/uutishuone/kiertavatko-yritystuet-luovimmat-alat/>.

Statistik för allmänna biblioteken i Finland

Statistik för allmänna biblioteken i Finland.
<https://tilastot.kirjastot.fi/?lang=sv>.

Statistikcentralens struktur- och bokslutsstatistik över företag 2023

Indikatorer för företag inom kulturbranschen. <https://www.taidejakulttuuri.fi/sv/statistik/indikatorer-for-foretag-inom-kulturbranschen/>.

TEAviisari

THL, *TEAviisari, Kultur: hela landet 2023.*
<https://teaviisari.fi/teaviisari/sv/tulokset?view=KUL>.

Terve Suomi 2022

Aikuisväestön hyvinvointi ja terveys – Terve Suomi 2022.
Vuxenbefolkningens välfärd och hälsa – Undersökningen Hälsosamma Finland 2022. The adult population's well-being and health – Healthy Finland Survey 2022. Tilastoraportti 31/2023, 31.5.2023 THL.
<https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/terve-suomi-tutkimus>.

Statistikcentralens arbetskraftsundersökning 2023

Statistikcentralens arbetskraftsundersökning. Översikt 23.4.2024.
<https://stat.fi/sv/publikation/clmaleenrbqf30bw68qmf8vcg>.

Statsrådets framtidsredogörelse 2023

Statsrådets framtidsredogörelse, del 1 och 2. Utblick över kommande

- generationers Finland*. Statsrådets publikationer 2023:1.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164561>
- Säkerhetsstrategi för samhället 2024*
 Säkerhetsstrategi för samhället 2024. Statsrådets publikationer xx:2024.
- Tilastotietoa mielenterveydestä*
 Mieli ry, *Tilastotietoa mielenterveydestä*.
<https://mieli.fi/yhteiskunta/mielenterveys-suomessa/tilastotietoa-mielenterveydesta/>.
- Tilastokortti 3/2023: Museoiden talous 2023*
 Museotilasto, Museovirasto 2024.
https://www.museotilasto.fi/tiedostot/museovirasto/files/tilastokortti_3_2023.pdf.
- Unescos riktlinjer för konst- och kulturförskolan 2024*
 Unesco Framework for Culture and Arts Education 2024.
https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2024/02/WCC_AE_UNESCO%20Framework_EN_0.pdf.
- Uudenmaan maakunnan vieraskielisen väestön ennuste vuosille 2022–2040*.
 Espoon, Helsingin ja Vantaan kaupungit sekä Uudenmaan liitto. Tilastoja 2023: 5. Helsingin kaupunginkanslia 2023.
https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/23_08_31_Tilastoja_5.pdf.
- Uusikylä – Köppä – Lintinen 2024*
 Uusikylä, Petri – Köppä, Lassi – Lintinen, Urho, *Museoiden valtionosuusjärjestelmän uudistuksen ja museopoliittisen ohjelman 2030 arviointi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2024:2.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165356/OKM_2024_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Valtioneuvoston selonteko: Suomen digitaalinen kompassi*. Valtioneuvoston julkaisu 2022:65. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-906-9>.
- Vesala et al. 2024*
 Vesala, Paula – Stenvall, Jari – Kivilehto, Mirkka – Pöntinen, Sanni – Rönkkö, Kaisa, *Jaksakaa vielä – Kulttuuripoliittikkaa korona-ajan Suomessa*. Suomen Musiikki & Media-tapahtumat S.M.M. Oy, 2024.
<https://musiikintekijat.fi/app/uploads/2024/04/jaksakaa-viela-21.pdf>.
- Vuijsteke et al. 2023*
 Vuijsteke, Carlo – de Voldere, Isabelle – Izsak, Kincsö – Moreno, Carmen – Borbon, Yari, *Monitoring the twin transition of industrial ecosystems: Cultural and Creative Industries. Analytical report*. European

Commission & Technopolis Group 2023. <https://monitor-industrial-ecosystems.ec.europa.eu/industrial-ecosystems/creative-and-cultural-industries>.

Vuoden 2014 valtioneuvoston periaatepäätös aineettomasta arvонуonnista, Työ- ja elinkeinoministeriö 2014. <https://ek.fi/wp-content/uploads/Paatosaaineettoman-arvonluonnin-kehittamisohjelmasta2014-1.pdf>.

Vuoden 2023 MDI:n Väestöennuste

MDI, *Vuoden 2023 väestöennuste*. <https://www.mdi.fi/vaestoennuste/>.

Vuolasto et al. 2024

Vuolasto, Johanna – Kaunisharju, Kirsi – Norppa, Laura – Ikonen, Jonna – Koskela, Timo – Parikka, Suvi, *Suurin osa aikuisista käyttää kirjasto- ja kulttuuripalveluja vuosittain – ikääntyessä osallistuminen vähenee*.

Tutkimuksesta tiiviisti 28/2024. Suomen sosiaalinen tila 4/2024.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-331-7>.

Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991

YK:n yleissopimus lasten oikeuksista (1989).

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

.

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016.

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2

.